

METTE TEGLERS

Sæt læsespor

LÆSESTRATEGIER OG FIKTIVE TEKSTER

LÆRERVEJLEDNING

1

DANSKLÆRERFORENINGENS FORLAG

Sæt læsespor 1

Læsestrategier og fiktive tekster
Lærervejledning

© 2013 Af Mette Teglers, Dansklærerforeningens
Forlag

Kopiering og anden gengivelse af dette værk eller dele
deraf er kun tilladt efter reglerne i gældende lov om
ophavsret eller inden for rammerne af en aftale med
Copydan. Al anden udnyttelse forudsætter en skriftlig
aftale med forlaget.

Forside og design: Dorte Cappelen
Sats: Anne von Holck, Tegnestuen Trojka

**DANSK
LÆRER**
foreningens forlag

Dansklærerforeningens Forlag
Rathsacksvej 7
1862 Frederiksberg C
dansklf.dk

Indhold

FORORD	4
SÆT LÆSESPORS OPBYGNING	6
LÆSESYNET I SÆT LÆSESPOR	7
Læsestrategier som overordnet begreb	7
At tænke højt	7
Oplevelseslæsning og nærlæsning	7
Læsestrategier integreret i den daglige undervisning ..	8
Evaluerings	9
Spot på-modellering	10
TEKSTVALGET I SÆT LÆSESPOR 1	10
Eksemplariske tekster	10
Progression i sværhedsgrad	11
LÆSESTRATEGIER I LÆSEPROCESSEN	12
Før du læser	12
Mens du læser	12
Efter du har læst	12
TEKSTER TIL KOPI I FULD LÆNGDE	13
“Nøglehullet” af Leonora Christina Skov	13
“Sheila og elefanterne” af Jesper Wung-Sung	14
“Flipperne” af H.C. Andersen	16
“Opgang” af Pia Juul	18
“Dig og mig” af Jesper Wung-Sung	21
“Marine” af J.P. Jacobsen	27
“Skrædder i Helvede” af Mette Hegnhøj Mortensen ..	28
“Det er ganske vist” af H.C. Andersen	29
“Kærestefolk” af H.C. Andersen	31
“Hosekræmmeren” af Steen Steensen Blicher	33
KOPIARK 1: TANKEKORT	46
KOPIARK 2: TOKOLONNESKEMA	47
KOPIARK 3: TREKOLONNESKEMA	48
KOPIARK 4: VENDEDIAGRAM	49
KOPIARK 5: ORDKENDSKABSKORT	50
KOPIARK 6: EVALUERING AF LÆSESTRATEGIER	51

Forord

Siden jeg blev uddannet som folkeskolelærer i slutningen af 1990'erne, har jeg arbejdet med danskfaget gennem hele skoleforløbet, men har primært undervist i udskoling. Mens jeg gik på seminariet, var der ikke det store fokus på læseundervisningen. Det var "top-down" eller "bottom-up". Siden hen kom undersøgelse på undersøgelse, der viste, at de danske elever ikke læste godt nok i forhold til børn og unge i andre dele af verden, og læseundervisningen har forandret sig meget de år, jeg har arbejdet som lærer.

Som dansklærer i udskoling har jeg deltaget på kurser i faglig læsning, ofte med fokus på læsningen af de faglige tekster i andre fag end dansk. Biologi-, fysik- og geografibøgerne har fyldt det meste af pladsen. Men hvordan øger man læseforståelsen inden for danskfagets tekster? Hvordan kan vi støtte vores elever, så de opnår en bedre læseforståelse og ikke mindst en bedre forståelse for, hvilke læsestrategier og -teknikker, der virker for den enkelte? Min holdning er, at dansklæreren skal undervise i faglig læsning i faget dansk. Faglærerne i de øvrige fag må så undervise i faglig læsning i deres egne fag.

Læsekompetence er et vigtigt værktøj for at kunne begå sig i samfundet og for at kunne tænke kritisk og kreativt. Ifølge den norske læseforsker Ivar Bråten handler læseforståelse om at udtrække og skabe mening ved at undersøge og interagere med en skreven tekst. Ifølge den danske professor i læsning og læsevanskeligheder, Carsten Elbro, handler læseforståelse om at gå aktivt ind i teksten med egne tanker, refleksioner og vurderinger. Amerikansk læseforskning viser, at for at undervisning i læseforståelse virker, skal der være direkte instruktion og en tydelig og direkte stilladseret praksis. Lærerens gennemgang og modellering af arbejdet med de forskellige strategier er derfor helt central. Forskningen viser også, at en systematisk læseundervisning giver bedre læsere. Det er med andre ord vigtigt, at der foregår en systematisk, konkret og eksplicit undervisning i læsestrategier. *Sæt læsespor 1* er netop et bud på, hvordan en undervisning i læsestrategier kan blive systematisk, konkret og eksplicit.

Mette Teglers

Den gode læselærer

På tværs af fag og klassetrin er der nogle fællestræk, der kendetegner den gode læselærer. Disse fællestræk er baseret på forskning i, hvad god læseundervisning er, hvilke læsestrategier gode læsere anvender, og hvordan læseundervisning kan foregå. Den følgende opsummering er baseret på Astrid Roes *Læsedidaktik – efter den første læsning*, forlaget Klim 2010.

Den gode læselærer

- ved, at elever i samme klasse kan være på meget forskellige niveauer og fokuserer derfor på den enkelte elevs forudsætninger og forkundskaber.
- ved, hvilke strategier gode læsere benytter sig af, og hvordan de skal hjælpe alle med at blive strategiske læsere.
- er bevidst om, at det er vigtigt at motivere eleverne.
- giver eleverne adgang til et bredt udvalg af tekster, fordi det er vigtigt at bruge mange forskellige tekster, når man skal blive en bedre læser.
- har selv en god tekstkompetence og mestrer selv de strategier, der undervises i.
- gør arbejdet med læsestrategier til en naturlig del af undervisningen.
- vurderer eleverne løbende og sørger for, at eleverne også selv er klar over, hvad der er deres stærke og svage sider.

I *Sæt læsespor 1* er der netop fokus på mange af de elementer, som kendetegner den gode læselærer. Bogen består af et bredt udvalg af tekster, og arbejdet med læsestrategierne bruges til analyse- og fortolkningsarbejde efterfølgende og står således ikke alene. Evalueringen af brugen af strategier og elevernes egen opfattelse af egen læsning via evalueringsarket er også centrale dele af arbejdet frem mod at styrke elevernes læsekompetence.

Sæt læsespors opbygning

Sæt læsespor 1 indledes med et kapitel, der sætter fokus på hvad læseforståelse er. I kapitlet præsenteres læsemåder, læsteknikker og niveauer foruden læsestrategier og bogens eget læseforløb. Kapitlets formål er således at give eleverne en introduktion til de værktøjer, de kan anvende, når de skal styrke deres egen læseforståelse, og er med til at give dem et overblik over læsning af fiktive tekster.

Herefter præsenteres seks forskellige skønlitterære tekster i selvstændige kapitler, hvor eleverne skal arbejde med eksemplariske tekster og især sætte fokus på læseforståelsen. Eleverne kommer igennem de læseforståelsesstrategier, som er nævnt i det indledende teoriafsnit, og efter dette arbejde er der mulighed for at analysere og fortolke teksterne. Analyse- og fortolkningspunkterne er opstillet i stikordsform for at give mulighed for at justere dette arbejde alt efter formålet med arbejdet i klassen og den tidsramme, der er afsat til forløbet.

Mellem kapitlerne findes en række "Spot på", der sætter fokus på særlige træk inden for fiktive tekster og som spiller en rolle, når det gælder læseforståelse. Og her vises hvordan læreren kan modellere nogle af de strategier og arbejdsmåder, der er i spil i bogen. Herefter er det tanken, at eleverne selv skal arbejde videre.

Afslutningsvis ligger der kopiark til de forskellige læseforståelsesstrategier anvendt i bogen samt et evalueringsark, der kan sætte gang i elevernes refleksion over egen læseforståelse og arbejde med tekster i skolen.

Læsesynet i Sæt læsespor

I arbejdet med *Sæt læsespor 1* har jeg forsøgt at realisere de retningslinjer, ideer og anvisninger, der optræder i fagbøger, jeg har læst om læseforståelse. Her i særdeleshed Astrid Roes *Læsedidaktik – efter den første læsning*. *Sæt læsespor 1* er dermed mit bud på, hvordan man kan udfolde læsestrategier og teknikker helt konkret eksemplificeret ved hjælp af seks forskellige fiktive tekster.

Når man ser på teoribøger om læseforståelse, rummer de ofte mange forskellige læsestrategier og -teknikker, som kan anvendes i undervisningen. Der er ofte fokus på den faglige læsning, når vi taler om læseforståelse. I

denne bog har jeg forsøgt at sætte fokus på læseforståelsen af danskfaglige tekster inden for det fiktive univers, og derfor er alle læsestrategier og -teknikker rettet mod fiktionen. Nogle læsestrategier og -teknikker kan bruges bredere, mens andre retter sig primært mod enten det fiktive eller det ikke-fiktive univers.

Læsestrategier som overordnet begreb

I *Sæt læsespor 1* benyttes læsestrategier som et overordnet begreb og der skelnes ikke mellem læsestrategier og -teknikker. Som Roe mener jeg, at det ikke har nogen særlig betydning, om det er læsestrategier eller -teknikker, vi taler om, men at det i stedet handler om at sætte fokus på læseforståelse og sørge for, at eleverne lærer forskellige måder at opnå god læseforståelse på. I teoriafsnittet "Spot på læsning" i *Sæt læsespor 1* bruger jeg begge begreber samlet, og de defineres også i modellen på s. 7. I selve praksisarbejdet med at anvende læseforståelsen skelnes der altså ikke mellem strategier og teknikker.

At tænke højt

I *Sæt læsespor 1* anvendes det læsestrategiske greb at tænke højt. At tænke højt sammen med andre kan være en grænseoverskridende oplevelse for mange elever – og med sikkerhed en udfordring især for de svage elever. Jeg mener dog, at dette er en vigtig forudsætning for at opnå god læseforståelse. Højtænkning fremmer koncentrationen, og netop koncentrationen kan være en af årsagerne til manglende læseforståelse. Mange elever læser løs uden at tænke over, hvad teksten handler om, og her er højtænkning en måde at tvinge dem til at læse med større koncentration og refleksion. Desuden hjælper højtænkning eleverne til at overvåge deres egen læseforståelse mere aktivt.

For at denne arbejdsform skal lykkes, skal den modelleres tydeligt og så autentisk som muligt. Forskningen viser, at det at tænke højt er en vigtig måde for læreren og for eleverne at sætte fokus på læseforståelsen. Det handler om på sigt at internalisere højtænkningen i sin egen læseproces. Læsning og læsestrategier foregår primært inde i hovedet. Derfor bliver det at tænke højt en nødvendighed, hvis vi vil udvikle elevernes læseforståelse og deres brug af strategierne. Læreren viser, hvordan hun tænker, ved at tænke højt foran eleverne og modellere brugen af strategierne. Man kan sige, at læreren er mesteren, og eleverne er lærlinge. Det kræver, at man selv er godt inde i strategierne for at kunne undervise i dem.

Oplevelseslæsning og nærlæsning

Når man sætter sig til at læse, påvirker formålet med læsningen den måde, man læser på. Man kan fx læse for at lære eller læse for at blive underholdt. Når vi læser fiktion i danskundervisningen i skolen, er der nok en del elever, der sætter sig til at læse for at blive underholdt. Det at få en oplevelse er bestemt også en del af formålet med at læse fiktion, men vi ønsker jo samtidig, at eleverne skal lære noget. Netop derfor kræver kapitlerne i denne bog, at man læser teksterne to gange. Første gang som en oplevelse, anden gang som nærlæsning. Herefter læser man teksten igen som nærlæsning, og alt efter hvilken tekst, der er i fokus i kapitlet, skal eleverne anvende forskellige læseforståelsesstrategier og -teknikker. Til slut kan man arbejde med selve analysen og fortolkningen, som der er angivet ideer til i slutningen af hvert kapitel. Denne del af arbejdet kan man som lærer vælge at lade fylde så meget, som man synes, det er relevant, og som der er tid og rum til i undervisningen.

Tekster med mange informationselementer udfordrer læseforståelsen, men det gør tekster med lidt information også, idet de åbner for flere tolkninger. Skønlitteraturen åbner for mange tolkninger, og netop derfor er det vigtigt at nærlæse teksterne. Det handler om at læse mellem og bag linjerne og at udfylde de tomme pladser. Hvis man arbejder med en roman i undervisningen, vil der sjældent være mulighed for at bede eleverne læse romanen to gange. Her kan man i stedet med fordel arbejde med fx læselog, kapiteloversigt og genlæsning af centrale kapitler i analysearbejdet.

Når eleverne arbejder med læsestrategierne i forhold til teksterne i *Sæt læsespor 1*, er refleksionen en central del af processen. I den fælles samtale er det vigtigt, at man som lærer giver plads til elevernes overvejelser over teksten og lader dem argumentere for deres opfattelse ved hjælp af nedslag i teksten. På den måde bliver arbejdet med analyse og fortolkning et samarbejde, hvor lærerens rolle er at skabe plads til undren og udforskning sammen med eleverne. Hermed når man frem til en "fællestekst", der opstår i mødet mellem "elevteksten" og "lærerteksten". Den måde, analysepunkterne er udformet på i *Sæt læsespor 1*, giver også plads til dette undersøgende arbejde med teksten.

Umiddelbart er det ikke nemt at få teenagere til at læse teksten to gange i den daglige danskundervisning, men jeg håber, at arbejdet med teksterne kan vise eleverne, at man øger sin forståelse ganske betragteligt, når man genlæser teksten.

Læsestrategier integreret i den daglige undervisning

Det at øve sig på læsestrategier fungerer meget bedre, når det udgør en naturlig del af den øvrige undervisning, end når det foregår som løsrevne øvelser. Derfor er det oplagt at bruge teksterne i bogen analytisk, fortolkende og perspektiverende, så eleverne oplever arbejdet med læsestrategier som en del af danskundervisningen, og dermed som en reel læringsituation.

Sæt læsespor 1 giver ikke nogen færdig opskrift i, hvordan dette gøres, men er et stillads for lærerens arbejde med klassen. Det er vigtigt at justere og tilpasse, så det passer til den elevgruppe, man arbejder med, og tilgodeser deres behov. Når der står "grupper" i bogen, er det op til læreren, hvordan disse grupper bedst sammensættes – to, tre, fire eller flere elever, som det nu fungerer bedst. Det er vigtigt, at aktiviteterne i bogen tilpasses elevernes alder, læseniveau, undervisningssituationen m.m. Jo yngre eleverne er, jo mere tid har de brug for til at forstå, hvad læsestrategierne går ud på, og hvordan de skal bruge dem.

Teksterne "slippes" efter arbejdet med læseforståelsesstrategierne. Man kan som sagt arbejde videre med analyse og fortolkning af teksterne, og man kan vælge at lægge den tid og energi i denne del af arbejdet, som man vurderer det relevant.

Da målet med bogen er en indøvelse af læsestrategier som en naturlig del af det tekstarbejde, som eleverne alligevel skal lære, kan teksterne nemt skiftes ud med andre tekster. Det er også muligt at fortsætte i samme spor, fx med flere af H.C. Andersens eventyr eller flere kapitler eller hele bøger fra serien "Min historie".

Evaluerings

I udskolingen møder eleverne stadig mere abstrakte og komplicerede temaer i de tekster, de læser, og det kræver, at eleverne kan engagere sig kritisk, dvs. de skal med andre ord reflektere og tage stilling. Man skal kunne forstå forskellige typer af tekster og bruge forskellige læsestrategier på en fleksibel måde. Det er vigtigt, at den enkelte elev bliver bevidst om, hvordan de forskellige læsestrategier fungerer – hvad virker for mig? – og dermed kan anvende dem selvstændigt.

I hvert kapitel er der derfor afslutningsvis fokus på evaluering. Her skal eleverne enkeltvis og klassen samlet evaluere på arbejdet med læsestrategier og anvendeligheden af de forskellige strategier, eleverne har arbejdet med. Evalueringsafsnittet er med til at sikre elevernes refleksion over egen forståelse og brugbarheden af de enkelte strategier. Evalueringen kan fx indgå i

klassens portfolio eller andre former for dansk mapper. Netop evalueringen efter hvert enkelt kapitel og den individuelle refleksion og fælles samtale er central i *Sæt læsespor 1*, fx i samspil med det evalueringsskema, eleverne kan udfylde omkring deres brug af læsestrategier. Skemaet kan med fordel anvendes, inden man går i gang med arbejdet med bogen og tages op igen løbende. Tanken er, at læsestrategierne bruges som en del af det daglige arbejde i dansktimerne efterfølgende, som det passer i forhold til den enkelte tekst, og at vi på den måde kommer væk fra læseforståelsesforløb som løsrivne forløb, der ikke har sammenhæng med hverdagen.

“Spot på”-modellering

“Spot på”-afsnittene fokuserer på modellering af nogle af de elementer, der kan være vanskelige, når det handler om læseforståelse inden for det fiktive univers. Her er det lærerens opgave at modellere for eleverne og dermed vise, hvordan man anvender de forskellige strategier i praksis. Tanken er, at læreren først modellerer for eleverne og sammen med dem, og herefter arbejder eleverne videre selvstændigt med støtte fra læreren.

Nogle af “Spot på-afsnittene” sætter fokus på læsestrategier; at stille spørgsmål, ordkendskab og overblik over tekstens handling. Andre “Spot på-afsnit” fokuserer på noget af det, der er særligt for fiktion; fortælleren og metaforer. Afsnittene kan anvendes uafhængigt af de enkelte kapitler eller i samspil med kapitlerne – det er op til læreren.

Tekstudvalget i Sæt læsespor 1

Teksterne i bogen repræsenterer et bredt udvalg af de fiktive tekster, elever møder i danskundervisningen. De ældre tekster, der præsenterer eleverne for et sprog og en verden, der hører til en anden tid end deres samtid, kortprosatteksterne og digtene med det komprimerede sprog og de mange lag, de lange tekster, der er svære at få hold på, de symbolske og allegoriske, hvor man skal fange de lag, der ligger mellem og bag linjerne, og erindringen, der trækker på forfatterens eget liv, men samtidig også er en fiktiv beretning, og som i denne bog også rummer illustrationer, der spiller sammen med teksten.

Eksemplariske tekster

Teksterne er således eksemplariske i forhold til de tekster, der arbejdes med i danskundervisningen. Tanken er, at læsestrategierne skal bringes med videre ind i arbejdet med andre tekster, og at strategierne kan bruges i danskundervisningen generelt. Man kan skifte teksterne ud med andre tekster, eller man kan fortsætte arbejdet med flere tekster inden for samme genre, tema eller af samme forfatter i forlængelse af kapitlet.

Rækkefølgen af tekster i bogen er tilrettelagt sådan, at kapitlerne i bogen kan anvendes i rækkefølge i løbet af danskundervisningen i udskolingen. Kapitlerne kan også anvendes hver for sig og uafhængigt af hinanden.

Progression i sværhedsgrad

I forhold til de tre ældre tekster i bogen er der truffet nogle valg omkring den udgave, de er bragt i i bogen. Her er der taget hensyn til teksternes længde og de udfordringer, eleverne står med, når de skal arbejde med teksten. Der er med andre ord progression i sværhedsgraden.

Teksten "Flipperne" læser eleverne i den originale udgave fra 1848. Her møder de aa, navneord, der er stavet med stort, ældre stavemåder af ord, vi fortsat kender i dag, og en verden af genstande, som ikke længere er en del af vores hverdag – blandt andet redekamme, strømpebånd, dampkedler og støvleknægte. "Flipperne" er en kort tekst med rig mulighed for at arbejde med ord og begreber, og H.C. Andersen er en forfatter, de fleste elever kender til i forvejen, og selvom måske ikke alle kender netop dette eventyr i forvejen, vil H.C. Andersens sprog og fortælleform være børnelærdom for de fleste. I forbindelse med læsningen af "Flipperne" er det oplagt at arbejde med oplæsning af H.C. Andersens tekster, fx via Dansklærerforeningens oplæsningskonkurrence for 7. klasser. Læs mere om konkurrencen på Dansklærerforeningens hjemmeside www.dansklf.dk

"Det blomstrende slagsmål" og "Hosekræmmeren" læser eleverne i det originale sprog, men med nutidig stavemåde. Dette valg er truffet, idet kompleksiteten i de to tekster er meget høj, og eleverne her får rigeligt arbejde med at forstå teksterne. I "Hosekræmmeren" er der en gloseliste i margenen, som kan hjælpe eleverne på vej i læsningen. Gloselisten er valgt, fordi teksten er meget lang, og fordi arbejdet med den ikke udelukkende skal handle om ordbogsopslag. I arbejdet med ordkendskab er de ord valgt ud, som er meget centrale for analysen af teksten.

Oversigt over læsestrategier i læseprocessen

Før du læser

- baggrundsviden
- få overblik
- lav tankekort
- ordkendskab

Mens du læser

- hvad er på spil?
- stil spørgsmål til teksten
- opsummer indholdet
- lav kolonneskema
- ordkendskab

Efter du har læst

- opsummer indholdet
- visualiser indholdet
- lav kolonneskema
- lav tidslinje
- skriv med udgangspunkt i teksten
- lav vendediagram

Tekster til kopi i fuld længde

Nøglehullet

Det værste, jeg vidste, var klokken otte om aftenen, når jeg skulle sove. Min mor og far havde fået lavet nye lofter med knaster, der lignede skrigende spøgelse, jeg fik ondt i maven bare ved tanken, og sengen gjorde det kun meget værre. Den var stor og ny og havde skuffer på hjul. Jeg kunne altid høre nogen rumstere dernede, men det var forbudt at stå op, lyset skulle være slukket med undtagelse af den lille lampe i gangen, og jeg måtte kun kalde, når jeg havde haft mareridt.

10   Henne i børnehaven sagde min bedste veninde, Anita, at hun tit sov inde hos sine forældre, hvis hun var bange, og det fortalte jeg straks min far. "Nå, men sådan gør vi altså ikke her hos os," sagde han, og sådan var det tit. Her hos os spiste man aldrig slik, man fik først langt hår, når man selv kunne sætte det op, og når legetøjet først var røget på loftet, kom det aldrig ned igen.

Men en aften fandt jeg på noget. Jeg trykkede helt forsigtigt dørhåndtaget ned og listede mig ned ad gangen mod stuen. Gennem nøglehullet kunne jeg se min far se fjernsyn og min mor læse et ugeblad, imens de drak kaffe. Det beroligende mig så meget, at jeg lige så stille listede tilbage i seng, og siden gentog det sig mange gange.

20   Desværre opdagede min mor og far til sidst, hvad der foregik. De kunne se en skygge glide for nøglehullet, sagde de, og hvis jeg nogensinde stod og lurede igen, ville jeg få smæk. Men jeg gjorde det igen, og min mor kom ned for at smække mig. "Det gjorde slet ikke ondt," sagde jeg lettet, da hun var færdig, men så kom min far til, og det var en helt anden historie. "Din mor var jo så blød. Hun kunne slet ikke slå dig ordentligt," sagde han altid, når han genfortalte historien, og så grinede vi alle tre.

Fra *Glashuset* af Leonora Christina Skov, 2008.

Sheila og elefanterne

Jeg mødte Sheila første gang, fordi hun var kæreste med en af mine fodbold-kammerater. Hun sad og røg smøger og havde ikke tænkt sig at løfte en finger for at nå bolden, selv om den lå for fødderne af hende. Hun havde bare ben. Da jeg løb hen efter den, spurgte jeg:

“Fryser du ikke?”

Hun trak på skuldrene.

“At I gider! Sagde hun bare.

Anden gang var til fodboldafslutningsfesten, hvor vi var sammen.

10 Jeg blev kæreste med Sheila.

Hun så fantastisk ud: Høj, slank, langt, sort hår og så de der lidt smalle grønne øjne. Hun befandt sig i en helt anden liga end pigerne på min skole.

I det hele taget var hun bare anderledes. Hun røg, og jeg røg ikke. Men der var flere forskelle. Masser af forskelle. Ét var at hun smed sin smøg på gaden, men cigaretpakken røg samme vej. Slikposer, drikkebægrene og skotøjsæsker lod hun falde til jorden, som kunne intet interessere hende mindre. Jeg ville i det mindst have løftet blikket og tjekket, om der var nogen i nærheden, som så det. Hun var ligeglad.

Men når man har oplevet, hvordan der så ud hjemme hos hende, var
20 det måske ikke så mærkeligt. Det var ét stort kaos. Bare entreen var svær at komme igennem på grund af cykler, sko, tøj og affaldsposer. Min mor ville have taget fri fra arbejde og gået amok i fjorten dage for at få nogenlunde styr på rodet. En del af forklaringen var nok, at hendes mor ikke boede hos dem, kun faren og en flok yngre søskende. Faren så jeg blot én gang, hvor han lå på sofaen og så fjernsyn og sagde hej uden at se op.

Vi gik meget i byen. Både på værtshuse og diskoteker. Jeg var stolt af at ankomme sammen med Sheila. Jeg nød at lægge mærke til, hvordan fyre og mænd gloede langt efter hende. Hvordan de savlede over hende. Hvordan de sværmede om hende. Men hvis de kom for tæt på, forstod hun at sætte dem
30 på plads. Det var ufatteligt, at der kunne komme så mange grimme gloer ud af så smuk en mund. Da en mand i baren havde taget hende på røven, hvædede Sheila, hvad hun havde tænkt sig at gøre ved hans testikler, så det gjorde helt ond i *mine* bare at høre på.

En weekend var der slagsmål ude på gaden, da vi forlod et af værtshusene: En lille fyr mod et stort brød. Den lille fyr så ikke ud til at være mere end en stor dreng, man kan klare sig utroligt godt. Han var hurtig og ekstremt aggressiv. Han var koksrod i ansigtet og sprang på den store gang på gang. Den store, der havde et lyst skæg rundt om munden, virkede rådvild, måske
40 også bange for hvordan kunne den lille satan være så vild. Han havde travlt med at holde ham på afstand.

Men den store fyr var for stor og mindst fem år ældre. Hans arme var meget længere, og når han slog, var det med hele vægten bag. Snart blødte den lille fra næsen, hans kinder var ophovne og røde, og det ene øje næste lukket af slag. Og alligevel blev han ved. Igen og igen gik han på den store.

Sheila fulgte ikke rigtig med, virkede nærmest ligeglad, rettede på sit hår, rettede på sin bh, mens jeg var fascineret af, hvordan den lille ikke gav op. Han spyttede efter den store. Han sparkede ham over skinnebenet. Han bed ham også i den ene arm, men så satte den store sig oven på ham og begyndte at tæske løs på ham, til jeg så en tand flyve ud af den lilles røde mund. Så mærkede jeg Sheilas tunge i mit øre.

“Kom,” sagde hun og trak af sted med mig.

Vi gik lige hjem på hendes værelse og var i seng sammen. Hun var her, der og alle vegne. Det var utroligt. Bedre end de andre gange, vi havde været sammen, som ellers alle havde overgået alt, jeg havde prøvet med andre piger. Vi rullede rundt, og hele tiden hviskede hun hedt i mit øre.

Bagefter lå vi fuldstændig smadrede på sengen. Sheila tændte en smøg. Jeg lå og gloede på de mørke plamager i loftet over sengen. Det havde jeg gjort før. Den ene, havde jeg syntes lignede et kort over USA, den anden mand ved en computer, den tredje en speedbåd, der pløjede over vandet. Indtil Sheila havde afbrudt mig: *Det ligner sgu da en beskidt ble.*

Nu kunne jeg se en hel zoologisk have. En giraf, en abe, en løve og en hel elefantflokk. Jeg udpegede den for hende: Dér var den store han, dér var den gamle han. Sheila svarede ikke, men pustede cigaretrøg mod loftet, som var det støvet, der rejste sig fra savannen i kølvandet på elefanterne.

Jeg kom til at tænke på slåskampen. På hvordan den store sad og slog på den lille. På hvordan den der tand fløj ud af munden.

“Hold kæft, hvor fik han tæsk, ham den lille!” sagde jeg. “Hvorfor gav han ikke bare op?!”

“Ahr,” sagde hun og pustede ud. “Stinus skal nok klare sig.”

“Du kender ham?!”

“Det er jo min lillebror,” sagde hun.

“Din lillebror?!?”

Jeg vendte mig og så på Sheila.

“Ja, så *halvlillebror*.”

“Jamen, hvorfor sagde du ikke noget?!”

“Hva’ skulle jeg sige?”

“Jeg kunne jo have forsøgt at stoppe slagsmålet!?”

Jeg satte mig op i sengen. Hun blev liggende, bare bryster, askede på gulvet, stirrede op i loftet, trak på skuldrene og sagde:

“Blod er tykkere end vand.”

Fra *Tretten tynde teenagere* af Jesper Wung-Sung, 2011.

Flipper: stivet eller
blød halskrave fæstnet
til skjorten med
knapper.

Cavaleer: en velklædt
herre med penge

Bohave: indbo. Privat
ejendele, fx møbler.

nysselig: pæn og nydelig

skulle: nutids
flertalsform, sig 'skal'.

undseelig: genert,
beskeden.

Livbaand: bælte.

indvortes: indvendigt,
her tæt på kroppen.

stads: pynt

Snærpe: knibsk og
stram kvinde

tagne: den gamle,
bøjede form af 'taget'.

Stivelse: middel til at
gøre tøjet stift, så det
ser nystroget ud.

Flipperne

Der var en Gang en fiin Cavaleer, hvis hele Bohave var en Støvleknægt og en Redekam, men han havde de deiligste Flipper i Verden og det er om Flipperne vi skulle høre en Historie. – De vare nu saa gamle at de tænkte paa at gifte sig, og saa traf det at de kom i Vadske med et Strømpebaand.

»Nei!« sagde Flipperne, »nu har jeg aldrig seet nogen saa slank og saa fiin, saa blød og saa nysselig. Maa jeg ikke spørge om deres Navn?«

»Det siger jeg ikke!« sagde Strømpebaandet.

»Hvor hører de hjemme?« spurgte Flipperne.

Men Strømpebaandet var saa undseelig af sig og syntes at det var noget
10 underligt at svare paa.

»De er nok Livbaand!« sagde Flipperne, »saadan indvortes Livbaand! jeg seer nok de er baade til Nytte og Stads, lille Jomfru!«

»De maa ikke tale til mig!« sagde Strømpebaandet, »jeg synes jeg har slet ikke givet Anledning!«

»Jo, naar man er saa deilig som de!« sagde Flipperne, »det er Anledning nok!«

»Lad være at komme mig saa nær!« sagde Strømpebaandet. »De seer saa mandfolkeagtig ud!«

»Jeg er ogsaa fiin Cavaleer!« sagde Flipperne, »jeg har Støvleknægt og Re-
20 dekam!« og det var nu ikke sandt, det var jo hans Herre, der havde dem, men han pralede.

»Kom mig ikke nær!« sagde Strømpebaandet, »det er jeg ikke vant til!«

»Snærpe!« sagde Flipperne og saa blev de tagne af Vadsken; de fik Stivelse, hang paa Stolen i Solskin og blev saa lagt paa Strygebrædt; der kom det varme Jern.

»Frue!« sagde Flipperne, »lille Enkefrue! jeg bliver ganske varm! jeg bliver en anden En, jeg kommer reent ud af Folderne, de brænder Hul i mig! uh! – Jeg frier til dem!«

»Las!« sagde Strygejernet og gik stolt hen over Flipperne; for det bildte sig
30 ind det var en Dampkjædel, der skulde ud paa Jernbanen og trække Vogne.

»Las!« sagde det.

Flipperne flossede lidt i Kanterne, og saa kom Papirs-Saxen og skulde klippe Flosset af.

»O!« sagde Flipperne! »de er nok første Dandserinde! hvor de kan strække Been! det er det Yndigste jeg har seet! det kan intet Menneske gjøre dem efter!«

»Det veed jeg!« sagde Saxen.

»De fortjente at være Grevinde!« sagde Flipperne, »Alt hvad jeg har, er en fiin Cavaleer, en Støvleknægt og en Redekam -! bare jeg havde Grevskab!«

»Frier han!« sagde Saxen, for den blev vred og saa gav den ham et ordenligt
10 Klip, og saa var han kasseret.

»Jeg maa nok frie til Redekammen! Det er mærkeligt hvor de beholder alle deres Tænder lille Frøken!« sagde Flipperne. »Har de aldrig tænkt paa Forlovelse!«

»Jo det kan de vel nok vide!« sagde Redekammen, »jeg er jo forlovet med Støvleknægten!«

»Forlovet!« sagde Flipperne; nu var der ingen flere at frie til og saa foragtede han det.

En lang Tid gik, saa kom Flipperne i Kasse hos Papirmølleren; der var stort Klude-Selskab, de fine for sig, de grove for sig, saaledes som det skal
20 være. De havde alle meget at fortælle, men Flipperne mest, det var en ordenlig Pralhans.

»Jeg har havt saa frygtelig mange Kjærester!« sagde Flipperne, »jeg kunde ikke gaae i Ro! jeg var nu ogsaa fiin Cavaleer, med Stivelse! jeg havde baade Støvleknægt og Redekam, som jeg aldrig brugte! – de skulde have seet mig den Gang, seet mig naar jeg laae paa Siden! Aldrig glemmer jeg min første Kjæreste, hun var Livbaand, saa fiin, saa blød og saa nydelig, hun styrtede sig i en Vandballe for min Skyld! – Der var ogsaa en Enkefrue, som blev gløende, men jeg lod hende staae og blive sort! Der var den første Dandserinde, hun gav mig den Flænge jeg nu gaaer med, hun var saa glubsk! min egen
30 Redekam var forliebt i mig, hun tabte alle sine Tænder af Kjærestesorg. Ja jeg har oplevet meget af den Slags! men det gjør mig meest ondt for Strømpebaandet, – jeg mener Livbaandet der gik i Vandballen. Jeg har meget paa min Samvittighed, jeg kan trænge til at blive til hvidt Papir!«

Og det blev de, alle Kludene bleve hvidt Papir, men Flipperne bleve netop til dette Stykke hvide Papir vi her see, hvorpaa Historien er trykt, og det var fordi at de pralede saa frygteligt bagefter af hvad der aldrig havde været; og det skal vi tænke paa, at vi ikke bære os ligesaadan ad, for vi kunne saamæn aldrig vide, om vi ikke ogsaa engang komme i Klude-Kassen og blive gjort til hvidt Papir og faae vor hele Historie trykt for paa, selv den allerhjemmeligste
40 og maa saa selv løbe om og fortælle den, ligesom Flipperne.

Papirmølleren: person, der fremstiller papir ud af klude.

Pralhans: person, der praler.

Vandballe: vandbalje.

bleve, see, bære, kunne, komme, blive, faae: svarer til det nutidige 'blev', 'ser', 'bærer', 'kan', 'kommer', 'bliver', 'får'

Fra *Nye Eventyr* af H.C. Andersen, 1848.

Opgang

Jeg synes jeg er i min gode ret, det kan jeg ikke lægge skjul på, selv om jeg vil gøre alt hvad jeg kan for at skjule det; spørgsmålet er bare om jeg kan. Skjule det. Det skete lige før, for et øjeblik siden, men jeg ved ikke hvordan, om man vil kunne påstå det var planlagt; det var det ikke. Planlagt. Men under opsejling? Under opsejling, det kan man måske godt sige, jeg ved det ikke, lige nu er jeg lidt. Sådan lidt. Det er vel forståeligt. Kunne man sige, hvis man ville sige det højt. Nogen ville sikkert sige sådan til mig: Det kan jeg godt forstå, ville de nok sige, hvis jeg fortalte dem om det. At du er sådan lidt. Selv om det er forkert hvad du har gjort; du er godt klar over at det var forkert?

10 Ja! Ja, ja! Forkert. Men det begyndte med en god gerning, fru Friis dernede ved gadedøren, da jeg skulle ud, hun stod udenfor, og jeg så hende gennem ruden, og jeg tænkte: godt, så er det nu, skyd brystet frem og hjertet op i livet og vær venlig mod den gamle heks, eller gem dig i skabet til hun er forbi. Det var så ynkeligt som hun stod der og famlede med nøglen og stokken og indkøbsposerne på en gang. Hun skulle jo have hjælp, uden hjælp kunne det ikke gå. Så jeg åbnede døren for hende, og hun tabte stokken af forskrækkelse, for hun havde ikke set mig, og så måtte vi samle den op, begge to, og samtidig stillede hun poserne fra sig, og det var temmelig forvirret. Men jeg fik da gjort hende begribeligt, at jeg ville hjælpe, og at det ikke var til spor

20 besvær, selv om det selvfølgelig *var* besværligt, men jeg ville gerne, for nu havde jeg jo besluttet det. Men hun bor på fjerde, og hvordan hun ville være kommet op uden min hjælp ved jeg ikke. Det tog en farlig tid. Jeg tænkte på hvor heldigt det var, at jeg kunne bo her. Det var ikke til at skaffe en lejlighed, men onkel Anton er millionær og fik mig ind. Fru Friis var den første jeg mødte i opgangen. "Ja, fru Troelsen døde jo," sagde hun uden omsvøb. "Hun havde ligget der nogle dage før det blev opdaget. Vi kendte hende ikke, ja vi havde boet her i seks år før vi traf hende på trappen. Så viste det sig, at vi faktisk så hende hver dag. Hun gik forbi vores tobaksforretning hver dag og nikkede og hilste så nydeligt mod os gennem ruden, men hun var ikke

30 kunde i butikken, og vi troede ærlig talt hun var lidt gak – indtil vi altså traf hende på trappen. Ja, det kan være vi heller ikke kommer til at ses så tit. Det her er ikke en opgang hvor man ses så tit."

Det passede. Jeg bor øverst på kvisten i fru Troelsens gamle lejlighed, og jeg kan stå på reposen og se ned, hvordan den ene står på sin afsats og kigger ned og venter på at den anden lukker sig ind, så der er fri bane. Man ses nødvendig. Det er det samme jeg selv gør dér på reposen. Det er en tradition i huset jeg ikke vil bryde.

Men luftskakten på badeværelset var underholdende. Inden længe vidste jeg mere om fru Friis og hendes mand end de anede. Hun råbte meget. Ordre fra badeværelset. Gør dit. Gør dat. Friis? Friis? Idiot! Skvadderhoved. For fanden. Kan du aldrig gøre noget rigtigt. Døve spektakel! Aldrig så snart havde jeg taget mit første brusebad, før jeg hørte ekstra høje råb dernedefra og kort efter lød min dørklokke. Hr. Friis så på min badekåbe og mit våde hår og sagde: "Hva faen laver du heroppe? Er du i bad eller sådan noget? Min kone troede jeg havde tisset på brættet." Så fik jeg nyt gulv. Men skakten blev der. Gør dit. Gør dat. Friis? Gamle nar. Sgu. Det var ikke godt for min fordøjelse, 10 det dér. Jeg begyndte at vente med at tisse til der var fred dernedefra. Alligevel undgik jeg det ikke helt. I et par år tænkte jeg dagligt på, på toilettet, at giftes skulle jeg aldrig. Skvadderhoved. For fanden. Vi sås ikke på trappen. Jeg fulgte med via luftskakten. De var der, det var der ingen tvivl om. En dag var hr. Friis også i min stue. Jeg så fjernsyn. Entredøren var ikke låst; den gik op; ind tren han, satte sig i sofaen ved min side, drejede hovedet, så på mig og hans blik brast. : "Hov!" sagde han. "Det er da helt forkert." Han rejste sig og gik ud igen, og det var begyndelsen. Han sad tit på et trappetrin, når jeg gik op eller ned. Jeg så ham på gaden uden overtøj med tomme øjne, jeg låste ham ind ad gadedøren flere gange. En gang fulgtes vi hen ad gaden til vi 20 var hjemme. Barberen kom med ham under armen en anden dag. "Kender de ham?" sagde barberen. Jeg låste hr. Friis ind. Og luftskakten var der. Din gamle idiot. Jeg skulle aldrig giftes. Men så kom en nat, hvor det var ham der råbte højest. Jeg kunne høre ham gennem gulvet, men ikke hvad han sagde. Det kunne jeg fra badeværelset. "Jeg fryser!" råbte han. "Jeg vil have mit tøj!" Der var en farlig ballade hele den nat, men så blev der stille en tid, og så mødte jeg fru Friis på trappen. Jeg havde ikke set hende i et år. "Ja, nu er Friis jo død", sagde hun. "Han ville sove på sofaen til sidst og uden dyne, og så fik han lungebetændelse. Stædig har han altid været. Aldrig et ondt ord har der været mellem os. Vi har haft 47 lykkelige år, og det gik nok som det skulle." 30 Hun gned en finger rundt i øjet, men jeg så ingen tårer.

Der var blevet stille. Ikke en lyd i luftskakten. Men så ringede min telefon. Jeg har de dejligste frikadeller til overs, og De er jo så tynd. Det var det første. De tramper i gulvet, har De ingen gulvtæpper? Er De ved at ommøblere? Hvordan er det De skramler? Jeg skal hvile mig, De må være stille. De må skrue ned for det tv, De må gå stille, De er for tynd, kom ned og få noget mad. Kom ned og hent det. Gør dit. Gør dat. Så tog jeg ikke telefonen ved spisetid. Så begyndte dørklokken før spisetid. Hun rakte en konservesdåse frem. Jeg kan ikke åbne den, kræfterne svigter, og De er jo ung og stærk. Hvor jeg dog 40 savner at have en mand i huset. Vi elskede hinanden så højt, her er så tomt uden ham. Aldrig et ondt ord imellem os. Hver aften. Hun slæbte sig etagen op. Dørklokken. Jeg holdt mig for ørerne. Jeg åbnede. Tomatsuppe som regel. Af og til også fiskeboller. Aldrig et ondt ord. En aften var hun iført slåbrok og

tøfler. Jeg gik ud i køkkenet og åbnede dåsen og gik tilbage og rakte hende den med en formaning. Pas nu på ned ad trappen, sagde jeg, lukkede døren, holdt vejret og hørte braget. Og råbet. Nej! Jeg ville ikke åbne døren, men hvad kunne jeg andet. Jeg vil tro, at det minestronesuppe minder mest om, når det er splattet ud over vægge og trappetrin i en opgang er hjernemasse. Hun lå i en pøl af det og skreg.

Det blev en lang nat. Først løb jeg ned og ringede på de andre døre i opgangen, men ingen var hjemme, og fru Friis lå imens og skreg, og jeg slæbte mig
10 op igen til hjernemasse og en forvredet ankel og tøfler og slåbrok. Først måtte hun ned i sin seng. Så måtte jeg tørre hjernemassen af hende. Så ringede jeg efter en lægevagt som aldrig kom. Jeg vaskede trappen, døren stod åben ind til hende, og hun råbte og kaldte og græd derinde, men jeg kunne ikke mere. Jeg lukkede hendes dør og gik op til mig selv. Så ringede telefonen. De må komme ned og hjælpe mig; jeg skal tisse, og jeg kan ikke rejse mig. Hvornår kommer lægen. Jeg ringede efter en ambulance. De ville ikke komme, men til sidst ville de alligevel komme. Så gik jeg ned. Så havde hun tisset i sengen. Hun jamrede sig. Jeg lod hende ligge til de kom. Det var ikke pænt af mig. Men jeg kunne ikke røre ved hende.

20 Den bedste tid jeg har haft i opgangen var tiden hvor hun lå på hospitalet. Det tilstår jeg. Her var fredeligt. Jeg kunne tage telefonen uden angst. Ikke fordi den ringede så meget. Jeg kunne åbne, når det ringede på døren. Når det en sjælden gang gjorde dét. Men det fik jo ende. Hun er hjemme igen; nu med stok. Hun går rigtig dårligt, men ellers har hun ikke forandret sig. Hun kommer ikke op med dåserne mere; hun ringer efter mig. Når jeg ikke tager telefonen, banker hun på vandrørene. Jeg slipper ikke. Hun ved om jeg er her. Og nu hjalp jeg hende op ad trappen, lige før. Det var pænt af mig. Ikke? Var det ikke? Men hun snakkede som et vandfald hele vejen op, men
30 hun knugede min arm og fægtede med stokken. Måske var det gået godt, hvis hun ikke pludselig havde kaldt mig Friis. Og da vi nåede hendes dør, stillede jeg poserne fra mig og slap hende for at låse op. Så væltede den ene pose, og indholdet faldt ned ad trappen. Skvadderhoved! Råbte hun. Hun stod rank og støttede sig til stokken og så på mig uden at se ordentligt på mig. Din gamle nar! Og så var det altså, jeg sparkede til stokken. Den røg ud af hånden på hende, benet svigtede, og hun fløj i en bue fra afsatsen ned oven i varerne der lå spredt over trinene. Hun skreg ikke. Der kom ikke en lyd. Hendes ansigt vender nedad, hun ligger bomstille. Jeg må ned og vende hende om, men jeg kan ikke tage mig sammen. Der er ingen der kan fortænke mig i at
40 håbe, at hun er død. Kan de vel?

Fra Mit forfærdelige ansigt af Pia Juul, 2001.

Dig og mig

Denne gang er det mig, der opsøger dig.

Jeg venter i varevognen på parkeringspladsen. Det er mørkt, og endnu mørkere inde i bilen, mens motionscentret ligger fuldt oplyst på 1. sal. Det minder vel om en skærm eller et akvarium med det store glasparti. Jeg ser dig ganske tydeligt, ser, hvordan du bevæger dig målrettet fra maskine til maskine. Hvordan du hver gang forøger vægten. Hvordan du kommer de udvalgte muskelgrupper igennem. Du er ikke en, der snyder, bevægelserne føres igennem, sejt og systematisk. Jeg kan se dine muskler svulme og senerne stå ud som slanger under huden. Et øjeblik er det, som om du ser mig lige i øjnene med blottede tænder, manisk blik og stærkt forvrængede ansigtstræk, og jeg mærker hårene rejse sig i nakken og kikkerten dirre mellem hænderne. Men jeg ved jo, at du ikke kan se ud i mørket. At det blot er dig selv, du ser i rudens refleksion. Så jeg venter. Det er et år siden, jeg fik kørekort – lige efter jeg fyldte atten – og dagen efter kørte jeg ned på tanken. Det var sidste gang, jeg sad bag rattet. Men det er ikke derfor, jeg er rystende nervøs.

Du er en af de sidste, der forlader motionscentret. Måske har du egen nøgle. Måske er du i virkeligheden også fitnessinstruktør for nogle af de andre. De unge, de gamle. Amatørerne. Du er lavere, end jeg har regnet med. Jeg kan mærke, jeg er overrasket. Men jeg kender jo alt til dig. Ved, hvor farlig du er. Måske er det derfor, du er dødsens farlig. Du kompenserer. Du har et mindreværd på grund af din højde, som du vender udad som aggressivitet. Du føler, at hele verden hader dig.

Jeg om nogen ved, hvor farlig du er, og derfor tager jeg ingen chancer, men svinger af alle kræfter – svinger, som er det sidste gang, jeg svinger noget som helst – og registrerer, hvordan boldtræet knækker midt over, idet det rammer dit baghoved. Hvordan de to dele flyver i hver sin retning, og hvordan der går et stød tilbage gennem kroppen, som sender mig baglæns, indtil ryggen ramler mod varevognens side. Du er stoppet op, som er du kommet i tanke om, at du har glemt noget i omklædningsrummet. Så falder du forover. Jeg åbner sidedøren, du er tung, som bærer du de store håndvægte på dig, men det lykkes at få dig bakeset op i varevognen. Så kører vi.

manisk: stærkt optaget af noget, besat

refleksion: overvejelse, betragtning

kompensere: udjævne, erstatte

mindreværd: det at være uden betydning, at være mindre værd end andre

Da du vågner, kan du høre fuglene. Du kan høre dem højt og klart, men du kan ikke bevæge dig. Jeg har bundet dig fast til en jernseng med reb og kæder og andre anordninger. Du befinder dig i et lille, bart rum med profilbrædder på både vægge og loft. Ud over dig, sengen og et smalt tildækket vindue er der kun en enkelt stol i rummet. Den er min. Så vi kan samtale.

Du aner ikke, hvor du er henne, men jeg har ikke noget imod at sige det. Jeg fortæller, at du befinder dig i et sommerhus; det fjerneste og mest afsondrede sommerhus i hele kongeriget. I grunden ligger det i et meget smukt og idyllisk område. Selv om du selvfølgelig aldrig kommer til at opleve det.

10 Jeg går.

Jeg kommer tilbage og spiser frokost. Jeg sidder med tallerkenen i skødet og fortæller dig, at du må skrive alt det, du har lyst til. At ingen kan høre dig ud over mig og fuglene.

Eller jeg spiser frokosten foran dig i tavshed. Det gentager sig til aftensmad. Jeg har gjort et stort nummer ud af måltidet: To store bøffer, kartofler, god sovs, en flaske rødvin og en kande vand. Jeg spiser med god appetit.

Endnu har du hverken fået vådt eller tørt. Du vil heller ikke. Du er vred, kan man se. Meget vred. Du hiver og flår i reb og kæder, så sengen ryster. Jeg må indrømme, at du er stærk. At jeg aldrig har set så store muskler før. Du truer mig. Fortæller mig, at du vil krølle mig sammen, når du kommer fri.

20 Jeg skænker mere rødvin og skåler.

Det gentager sig den næste dag, men allerede her kan jeg spore en forandring, selv om du river i kæderne og sviner mig til. Jeg kan se angsten i din øjenkrog, mens jeg fortærer maden.

fortære: opsluge og
ødelægge

På tredjedagen flakker dit blik. Din krops muskulatur er stadig imponerende, men dit blik flakker. Du aner ikke, hvem *jeg* er. Det er tydeligt. Det er dét, der hyler dig ud af den, dét, der gør, at du ikke har lukket et øje hele natten: Du aner ikke, *hvad* du er oppe imod. Og heller ikke denne dag får du noget at spise eller drikke.

30 Det får du heller ikke den næste. Eller næste igen. Kun lidt vand hælder jeg ned mellem dine læber. Du skulle jo nødig dø. Ikke så hurtigt.

Det skal tage meget, meget længere tid. Så jeg holder dig i live. Når du begynder at døse hen for ofte, tale for meget i vildelse, trække vejret for svagt, finder jeg et glas vand og en håndfuld vindruer til dig. Du ser på mig med et blik fuld af taknemmelighed, så sølle er du nu, og jeg ler højt og hælder resten af vandet ud på gulvet.

Nogle dage taler jeg bare om vejret, om hvordan der ser ud ude i verden; livets gang uden for denne lille kasse, som du er isoleret i. At jeg så en fasan-flok i dag. Far, mor og unger.

Andre dage er jeg i et andet humør. Så fortæller jeg om, hvad jeg vil gøre ved dig. Jeg vil skære små stykker af dig. For eksempel vil jeg begynde med den ene øreflip. Derefter måske en brystvorte. Lilletåen. En testikel. Og så vil jeg sende de enkelte dele til din familie. Jeg sidder med en pakke konvolutter i hånden. Der er halvtreds i alt. Det bliver ligesom at lave puslespil eller samle på fodboldmærker. *Nu mangler jeg kun det ene øje!*, siger jeg med en
10 glad piget stemme, der kunne være din lillesøsters.

Men det slutter ikke her. Når jeg er færdig med dig, så kommer jeg efter din familie. Selvfølgelig slår jeg dem ihjel, men ikke sådan: bang eller hak. Jeg henter dem én for én. Ingen skal snydes for min udsøgte behandling. De får den fulde pakke.

Og er der ikke noget med, at du er kæreste med en sød og smuk, smuk pige fra 3.g? Hende, som allerede har gang i en modelkarriere i udlandet? Hende vil jeg hente i lufthavnen en dag, ligesom jeg hentede dig og din familie. Fuld pakke – og lidt til. Især de der lange, lange ben. For de slutter jo et sted, det gør de. Hvad jeg kan og vil gøre dér. En verden af muligheder.

20 Du går amok. Du går så meget amok, som man kan, når man er fastlåst til en gammel jernseng. Jeg ved ikke, hvor du får kræfterne fra til at løfte sengens fire ben fra gulvet, mens du brøler, så hele rummet dirrer. Så er du også tappet for kræfter. Du synker nærmest bevidstløs tilbage i sengen.

dirre: ryste, skælve

Nu går det kun ned ad bakke. Til sidst har du hverken ord – eller spyt til at udtale dem – eller kræfter til at knytte hænderne. Det hele begynder at blive kedeligt for mig. Du er så afkræftet, at dag og nat glider ud i ét, og du befinder dig i én lang døs, din puls bliver svagere, og jeg må lægge mig på knæ og bede til, at du ikke dør. Jeg er bange for at miste dig allerede nu.

Jeg griber ind. Jeg passer og plejer dig. Giver dig væske i lang tid. Sørger
30 for, du hverken bliver for kold eller varm. Jeg våger over dig om natten. Det er mig, der holder skeen, da den første suppe glider ned i maven. Jeg opmuntrer dig, roser dig. Og du genvinder kræfterne. Langsomt, men sikkert. Jeg virker langt mere glad, end du gør. Det er så godt at se! Måske er du mistroisk. Det er for godt til at være sandt. Men jeg lover dig, at du skal få al den mad, du ønsker. Jeg tømmer bækkenet uden at kny. Jeg anretter og serverer et nyt måltid. Jeg trækker fra vinduet og flytter på sengen, så du kan sidde med ansigtet i solen.

bækken: (her) beholder som sengeliggende patienter kan benytte i stedet for toiletbesøg

Også denne dag mader jeg dig. Jeg har gjort mig umage, det smager himmelsk, men i portionen er der også sovepiller nok til at få et næsehorn til at falde om, og du kvitterer ved at tømme tallerkenen. Efter et kvarter sover du så tungt, at du ikke registrerer, at jeg ruller dig ud af værelset og over i en stor lade. Her frigør jeg dine arme og ben, inden jeg forlader og forsvarligt aflåser laden.

Da du kommer til dig selv, ligger du længe og stirrer op i ladens loft. Det er, som om hele verden er vokset i forhold til det lukkede rum, du så længe har befundet dig i. Du rækker ud for at røre ved loftet, forventer at konsta-
10 tere, at det er synsbedrag, men du kan selvfølgelig ikke nå derop, og først da opdager du, at din hånd er fri. Dine hænder. Dine ben.

Det gør ondt, da du sætter dig op i sengen, så lang tid siden er det, du har kunnet bevæge dig frit. Du ser dig omkring. Midt på gulvet står en boksering i officielle dimensioner, og uden om denne står den ene motionsmaskine efter den anden. Du tror knap din egne øjne, for de er der, hver og en af dine yndlingsmaskiner. Jeg har styr på det hele.

Så hører du mig oppe på taget og frygter det værste, da jeg åbner lemmen. Du løfter afværgende armen, men jeg firer bare bakken ned gennem åbnin-
gen. Jeg har stillet sengen umiddelbart under lemmen, så bakken sænkes ned
20 i skødet på dig. Præcist! På tallerkenen ligger din livret.

Alligevel har du ikke spist noget, men bare flyttet rundt på maden. Du frygter, at jeg forgifter dig. Eksperimenterer med dig. Sådan forløber en række måltider – jeg er tålmodigheden selv – inden sulten får dig til at spise. Hvad har du også at tabe? Er det ikke sådan, du tænker? Det glæder mig, at du spiser. Jeg disket op med sunde lækkerier, og du begynder snart at bevæge dig omkring. Ud til væggen og rundt. Laden er godt sikret, men jeg indskærper for god ordens skyld husets eneste regel: at hvis du forsøger at bryde ud, så skyder jeg dig; altså ikke sådan at du dør, jeg bedøver dig, og så begynder vi på det omtalte *Postmand Per-projekt* med de forskellige legemsdele, konvolut-
30 terne og familien. Det er den eneste regel. Ellers er der frit slag.

Du begynder at træne. Først tøvende, som er du ukendt med maskinernes og vægtenes anvendelse. Dernæst med al den fortrolighed og rytme, som ligger i din krop og dine muskler. Nu går det stærkt.

Åh, hvor du træner. Naturligvis er der endnu et godt stykke til din gamle form; så lang tids ubevægelighed sætter sine spor. Men du kommer efter det. Og jeg supplerer med den helt rigtige træningskost.

En dag er vi så vidt. Jeg kan høre det på din vejtrækning, dine prust og støn. Hvordan du er tilbage på dit topniveau. En stor dag.

Så slår du din rekord. Du har aldrig manglet vilje og beslutsomhed, men nu er det, som om ordene har fået en helt ny betydning. Som var det andet bare let opvarmning. Som ved du først nu, hvad smerte og stålsathed er. Der bliver lagt 5 kilo til. 10 kilo. Pludselig er du hele 20 kilo over din tidligere rekord. Du har sprængt skalaen og brøler som en ny og stærkere skabning.

Det er, så *min* krop dirrer af fryd og frygt. Det er dette øjeblik, *jeg* har ventet på. Jeg fjerner samtlige låse og træder ind i laden for første gang. Du ser
10 overrasket på mig. Jeg smiler og nikker anerkendende, inden jeg går forbi dig med retning mod bokseringen, som jeg kravler op i. Du stirrer vantro på mig.

Jeg opfordrer dig til at komme op i ringen. Du kan se, at jeg ikke er bevæbnet med andet end mig selv og min krop. Og dén er ikke imponerende. En lang, ranglet teenagerkrop med tynde arme og ben. Der er ikke meget bokser over den. Men dette er heller ikke en almindelig boksekamp. Jeg forklarer dig reglerne:

DER ER INGEN.

ANDRE END AT DER KUN ER ÉN AF OS TO DER OVERLEVER.

20

Jeg siger *Dong-dong!* og indbyder dig til at begynde kampen. Du er endnu ikke fokuseret, ser dig omkring, som frygter du, at jeg har hjælpere klar i kulissen. Men der er ikke nogen. Det er kun dig og mig.

Jeg sætter et slag ind på dit kindben. Det gør straks ondt i mine knoer, mens det tilsyneladende ikke gør særlig ondt på dig, men det vækker dig, og du rykker fremad. Første gang du rammer mig, er jeg ved at knække midt over. Dine slag tømmer mig for luft og får det til at sortne for øjnene. Allerede efter få sekunder vælter jeg rundt i ringen og fægter ukontrolleret med armene. Nu er du tændt. Nu vil du have hævn. Du trænger mig op i ring-
30 hjørnet og sender serier af slag mod min krop. Jeg hænger og dingler over din skulder. Du vil banke hul midt i min krop, og det ville sikkert være lykkedes for dig, hvis du ikke mærkede et pludseligt jag af stærk smerte, der får dig til at fare tilbage. Det er først, da du ser øreflippen mellem mine tænder, at du forstår, hvad der er sket. Det var det, jeg sagde: Ingen regler. Én vinder. Blodet drypper ned på din skulder, inden jeg kan se vildskaben i dine øjne, og du kaster dig frem med et skrig.

Du brækker min næse. Jeg kan høre det, og det gør noget ved alle lyde, der nu bliver fjerne og rungende. Jeg hiver efter luft. Snart kan jeg nærmest kun høre min egen vejtrækning. Og kroppens små kortslutninger, når du gennemtæsker mig.

På et tidspunkt lykkes det dog for mig at ramme dig i ansigtet med mit knæ. Det gør så ondt, at jeg har svært ved at støtte på benet. Så opdager jeg de to tænder, der sidder lige over min knæskal. Jeg er ikke sikker på, at du har registeret det. Du kalder mig noget, men jeg kan ikke høre hvad. Vi fortsætter kampen.

10 Ingen pauser. Det er én lang runde. Og jeg ved ikke, men enten har dine slag ikke samme styrke som før, eller min krop er bedøvet af alle de foregående slag. Måske er kroppens smertesignaler sat ud af kraft. I hvert fald bliver jeg ved. Det vil sige, du får lov til at gennembanke mig og min krop. Jeg venter. Jeg forsøger at holde mig på benene. Jeg kan ikke andet. Jeg venter til du løfter hovedet, så nikker jeg dig en skalle. Nu er også din næse brækket.

Jeg aner ikke, hvor længe vi bliver ved. Til sidst sanser jeg ingenting. Om det er dag eller nat. Hvilket døgn. Dato. Hvilket år. Mine øjne er lukkede af slag. Hele ansigtet sover. Jeg kan ikke bevæge læberne, der ellers føles, som fylder de hele hovedet. Jeg trækker vejret igennem et hul et sted, og jeg ser
20 ud gennem en halv sprække. Men jeg kan se, at du også ligner, jeg ved ikke hvad. At vi begge vakler på benene. Raver rundt i blinde.

Det er ikke noget, jeg har prøvet før. Nogensinde. Det er vist også kun, fordi du synker i knæ samtidig, at det giver pote. At jeg rammer dig i ansigtet med et baglæns cirkelspark. Vi falder begge om.

Jeg kommer op på knæ. Men det gør du ikke. Ikke mere. Du er færdig. Du vender det hvide ud af øjnene og begynder at ralle. Der går en række spasmer gennem din krop. Det er slut nu. Men lige inden du bliver kvalt i blod og bræk og løse tænder, bøjer jeg mig over dig. Og idet du *dør*, glør jeg på dig og råber: *Hva' så KRÆFT – var det alt, du havde i dig!?!*

30

Fra *Tretten tynde teenagere* af Jesper Wung-Sung, 2011.

Marine

Frem under Haarets ravnsorte Sky'r
Øjnenes blinkende Tvillingefyr
Straaler og flyr.
Aandedrags-Luftninger lune og blide
henover Skuldrenes Klipper de hvide
Sagtelig glide.

10   Mens imod Dragtens Kniplingekyst
Svulmende vugges det bølgende Bryst
Skumhvidt, men tyst.
– Ak om der lød dog
Smeltende blød og
Daarende mild,
Hen til sig dragende,
Kærlighedsklagende
Havfruesang!

Fra *Samlede Værker 1-5* (1875), 1924-29.

Skrædder i Helvede

Gud Fader på lokum. Det job stinker. Aldrig er det godt nok. Dårligt har jeg trådt min nål, før de kommer rendende: Nye trompetbukser, ny trikot, nyt treforkhylster. Kors i røven. Det skide isoleringssatin. Det er djævelens værk. Det var ham, der købte det. Satans satin. Fanden har afgjort haft en finger med i spillet. Blasfemiske fæ. Snor Gud og hvermand om sin finger. Gad vide hvor gode procenter, han fik?

Et hul om det. Satans karma er ulidelig. Fandens også. For ikke at snakke om hans forpulede oldemor. Render rundt i hele Helvede og spyr eder og forbandelser ud over os andre og pryglers Fanden med hans egen pumpestok,
10 Gudhjælpemig (nå nej han er på lokum).

Det vælter ind med folk. Fandens rakkerpak og pikpak. Jeg fatter ikke, hvor han støver dem op. Nyt kluns til hele bundtet. Hvordan Satan i Helvede har Fanden tænkt sig, jeg kunne følge med? En skrædder. En eneste skrædder. Siden jeg rakte Fanden min lillefinger, er det jo ikke ligefrem blevet nemmere. Nepotistiske nar. Altid skal oldemor ha' først.

Graffiti? Mig? For Satan? De evindelige beskyldninger. Du maler Fanden på væggen! Som om. Som om jeg ikke har set, hvordan Satan selv render rundt og tagger væggene i det hele hule Helvede, så snart Fanden vender ryggen til.

20 Fandeme nej, om jeg sætter mine ben der igen. Så kan de lære det de Sataner, det djævelske pak, Fanden og alle hans fødselsdagsgæster.

Ingen skrædder.

Så bliver Helvede for alvor hedt.

Fra *Skrædder i Helvede* af Mette Hegnhøj Mortensen, 2011.

Det er ganske vist

»Det er en frygtelig historie!« sagde en høne, og det omme i den kant af byen, hvor historien ikke var passeret. »Det er en frygtelig historie i hønsehuset! jeg tør ikke sove alene i nat! det er godt at vi er mange sammen på hjalet!« – Og så fortalte hun, så at fjerene rejste sig på de andre høns og hanen lod kammen falde. Det er ganske vist!

Men vi vil begynde med begyndelsen, og den var i den anden kant af byen i et hønsehus. Solen gik ned og hønsene fløj op; en af dem, hun var hvidfjeret og lavbenet, lagde sine reglementerede æg og var, som høne, respektabel i
10 alle måder; idet hun kom til hjals, pillede hun sig med næbbet, og så faldt der en lille fjer af hende.

»Der gik den!« sagde hun, »jo mere jeg piller mig, des dejligere bliver jeg nok!« Og det var nu sagt i munterhed, for hun var det muntre sind mellem de høns, i øvrigt, som sagt, meget respektabel; og så sov hun.

Mørkt var det rundt om, høne sad ved høne og den, som sad hende nærmest, sov ikke; hun hørte og hun ikke hørte, som man jo skal i denne verden, for at leve i sin gode rolighed; men sin anden naboerske måtte hun dog sige det:
20 »Hørte du hvad her blev sagt? Jeg nævner ingen, men der er en høne, som vil plukke sig, for at se godt ud! var jeg hane, ville jeg foragte hende!«

Og lige oven over hønsene sad uglen med uglemand og uglebørn; de har skarpe ører i den familie, de hørte hvert ord, som nabo hønen sagde, og de rullede med øjnene og uglemor viftede sig med vingerne: »Hør bare ikke efter! men I hørte sagtens hvad der blev sagt? Jeg hørte det med mine egne ører, og man skal høre meget før de falder af! Der er en af hønsene, som i den grad har glemt, hvad der skikker sig en høne, at hun sidder og piller alle fjerene af sig og lader hanen se på det!«

30

»Prenez garde aux enfants!« sagde uglefader, »det er ikke noget for børnene!«

»Jeg vil dog fortælle genboug! det er sådan en agtværdig ugle i omgang!« og så fløj mutter.

»Hu-hu! uhuh!« tudede de begge to og det lige ned i genboens dueslag til duerne. »Har I hørt det! har I hørt det! uhuh! der er en høne, som har plukket alle fjerene af sig for hanens skyld! hun fryser ihjel, om hun ikke er det, uhuh!«

»Hvor? hvor?« kurrede duerne!

»I genboens gård! jeg har så godt som selv set det! det er næsten en upassende historie at fortælle! men det er ganske vist!«

»Tror, tror hvert evige ord!« sagde duerne, og kurrede ned til deres hønsegård:

»Der er en høne, ja der er somme der siger, at der er to, som har plukket alle fjerene af sig, for ikke at se ud som de andre og således vække hanens opmærksomhed. Det er et voveligt spil, man kan forkøle sig og dø af feber, og de er døde begge to!«

»Vågn op! vågn op!« galede hanen og fløj op på plankeværket, sønnen sad ham endnu i øjnene, men han galede alligevel: »Der er tre høns døde af ulykkelig kærlighed til en hane! de havde plukket alle fjerene af sig! det er en fæl historie, jeg vil ikke beholde den, lad gå videre!«

»Lad gå videre!« peb flagermusene, og hønsene klukkede og hanerne galede:

»Lad gå videre! lad gå videre!« og så fór historien fra hønsehus til hønsehus og til sidst tilbage til stedet, hvorfra den egentlig var gået ud.

20

»Der er fem høns,« hed det, »som alle har plukket fjerene af sig, for at vise, hvem af dem der var blevet magrest af kærestesorg til hanen, og så hakkede de hinanden til blods og faldt døde ned, til skam og skændsel for deres familie og til stort tab for ejeren!«

Og hønen, som havde mistet den løse lille fjer, kendte naturligvis ikke sin egen historie igen, og da hun var en respektabel høne, så sagde hun: Jeg foragter de høns! men der er flere af den slags! Sligt skal man ikke fortie, og jeg vil gøre mit til, at den historie kan komme i avisen, så går den landet over;

30 det har de høns fortjent og familien med!«

Og det kom i avisen og det blev trykt og det er ganske vist: En lille fjer kan nok blive til fem høns!

Fra *Nye Eventyr* af H.C. Andersen, 1848.

Kærestefolkene

Toppen og bolden lå i skuffe sammen mellem andet legetøj, og så sagde toppen til bolden: »Skal vi ikke være kærestefolk, siden vi dog ligger i skuffe sammen«; men bolden, der var syet af safian, og bildte sig lige så meget ind, som en fin frøken, ville ikke svare på sådant noget.

Næste dag kom den lille dreng, der ejede legetøjet, han malede toppen over med rødt og gult, og slog et messingsøm midt i den; det så just prægtigt ud, når toppen svingede rundt.

- 10 »Se på mig!« sagde den til bolden. »Hvad siger De nu? skulle vi så ikke være kærestefolk, vi passer så godt sammen, De springer og jeg danser! lykkeligere end vi to kunne ingen blive!«

»Så, tror De det!« sagde bolden, »De ved nok ikke, at min fader og moder har været safianstøfler, og at jeg har en prop i livet!«

»Ja, men jeg er af mahognitræ!« sagde toppen, »og byfogeden har selv drejet mig, han har sin egen drejebænk, og det var ham en stor fornøjelse!«

- 20 »Ja, kan jeg stole på det!« sagde bolden.

»Gid jeg aldrig få pisk om jeg lyver!« svarede toppen.

»De taler meget godt for Dem!« sagde bolden, »men jeg kan dog ikke, jeg er så godt som halv forlovet med en svale! hver gang jeg går til vejrs, stikker den hovedet ud af reden og siger: »Vil De?« og nu har jeg indvortes sagt ja, og det er så godt som en halv forlovelse! men jeg lover Dem, jeg skal aldrig glemme Dem!«

- 30 »Ja, det skal stort hjælpe!« sagde toppen, og så talte de ikke til hinanden.

Næste dag blev bolden taget frem; toppen så, hvor den fór højt op i luften, ligesom en fugl, man kunne til sidst slet ikke øjne den; hver gang kom den tilbage igen, men gjorde altid et højt spring, når den rørte jorden; og det kom enten af længsel, eller fordi den havde en prop i livet. Den niende gang blev bolden borte og kom ikke mere igen; og drengen søgte og søgte, men borte var den.

- 40 »Jeg ved nok, hvor den er!« sukkede toppen, »den er i svalereden og er gift med svalen!«

Jo mere toppen tænkte derpå, des mere indtaget blev han i bolden; just fordi han ikke kunne få hende, derfor tog kærligheden til; at hun havde taget en anden, det var det aparte ved det; og toppen dansede rundt og snurrede, men altid tænkte den på bolden, der i tankerne blev kønnere og kønnere. Således gik mange år – og så var det en gammel kærlighed.

Og toppen var ikke ung mere –! men så blev den en dag hel og holden forgyldt; aldrig havde den set så dejlig ud; den var nu en guldtóp og sprang, så det snurrede efter. Jo, det var noget! men med ét sprang den for højt og,
10 – borte var den!

Man søgte og søgte, selv nede i kælderens, den var dog ikke at finde.

– Hvor var den?

Den var sprunget i skarnfjerdings, hvor der lå alle slags, kålstokke, fejeskarn og grus, der var faldet ned fra tagrenden.

»Nu ligger jeg rigtignok godt! her kan snart forgyldningen gå af mig! og hvad
20 det er for nogle praktiske jeg er kommet imellem!« og så skævede den til en lang kålstok, der var pillet alt for nær, og til en underlig rund ting, der så ud som et gammelt æble; – men det var intet æble, det var en gammel bold, der i mange år havde ligget oppe i tagrenden, og som vandet havde sivet igennem.

»Gud ske lov, der dog kommer en af ens lige, som man kan tale med!« sagde bolden og betragtede den forgyldte top. »Jeg er egentlig af safian, syet af jomfruhænder, og har en prop i livet, men det skulle ingen se på mig! jeg var lige ved at holde bryllup med en svale, men så faldt jeg i tagrenden, og der har jeg ligget i fem år og sivet! Det er en lang tid, kan de tro, for en jomfru!«
30

Men toppen sagde ikke noget, han tænkte på sin gamle kæreste, og jo mere han hørte, desto klarere blev det ham, at det var hende.

Da kom tjenestepigen og ville vende fjerdings: »Hejsa, der er guldtoppen!« sagde hun.

Og toppen kom igen i stuen til stor agt og ære, men bolden hørte man intet om, og toppen snakkede aldrig mere om sin gamle kærlighed; den går over, når kæresten har ligget fem år i en vandrende og sivet, ja man kender hende
40 aldrig igen, når man møder hende i skarnfjerdings.

Fra *Nye Eventyr* af H.C. Andersen, 1848.

hosekræmmer: omvandrende sælger af uldsokker og andre uldvarer, som blev fremstillet af hedeboerne

Hosekræmmeren

stundom: en gang imellem

vankede: færdedes

Tamerlan: »rytterhøvding«, efter den tyrkisk-mongolske hersker Timur Lenk (1336-1405), som erobrede og hærgede i Asien og Sydøsteuropa

lysterer: opholder sig (af lyst)

kiming: horisont

våning: bolig

møje: besvær

kummer: fattigdom

trættes: skændes

kives: slås

forstmand: en mand, der er uddannet i skovdrift

kolonianlægget: Frederik 5. indkaldte bønder fra Tyskland. De skulle opdyrke heden i nærheden af Grønhøj, og de boede i en stor koloni

mødig: træt

smægtende: lidende, sulten og tørstig

forjætte: love

vederkvælgelse: forfriskning

»Den største sorg i verden her
er dog at miste den, man har kær.«

Stundom, når jeg har vandret ret ud i den store alhede, hvor jeg kun har haft den brune lyng omkring og den blå himmel over mig; når jeg vankede fjernt fra menneskene og mindesmærkerne om deres puslen hernede, der i grunden kun er muldvarpeskud, som tiden eller en og anden urolig Tamerlan engang jævner med jorden; når jeg svævede hjertelet, frihedsstolt som beduinen, hvem intet hus, ingen snævert begrænset mark fængsler til pletten, men som ejer, besidder alt hvad han ser, som – ikke bor – men lysterer hvor han vil; når da mit vidt omsvævende blik i kimingen skimtede et hus, og således ubehageligen standsedes i sin lette flugt: stundom opstod da, Gud forlade mig denne flyvetanke; thi andet var det dog ikke – det ønske, gid denne menneskevåning var borte! Der bor også møje og kummer; der trættes, der kives også om mit og dit! – Ak! Den lykkelige ørken er både min og din, er alles, er ingens. – En forstmand skal have foreslået at forstyrre hele kolonianlægget, plante skov på beboernes marker og i deres sløjfede byer; mig har stundom den langt umenneskeligere tanke påtrængt sig: hvad om her endnu havde været lynggroet hede, den samme, som for årtusinder siden, uforstyrret, uomrodet af menneskehænder! Men, som sagt, jeg mente det ikke alvorligt. Thi når jeg udmattet, mødig, smægtende af hede og tørst med smertelig længsel tænkte på araberens telt og kaffekedel: da takkede jeg Gud, at et lyngtækt hus – om end milelangt borte – forjættede mig skygge og vederkvælgelse.

Og befandt jeg mig således for en del år siden en stille, varm septemberdag langt ude i denne samme hede, som jeg i arabisk forstand kalder min. Ingen vind bevægede den rødmeende lyng; luften var lummer og døsigt. De fjerne bakker, som begrænsede synskredsen syntes at svømme, lig skyer, omkring den uhyre slette; og antog mange vidunderlige skikkelser af huse, tårne, slotte, mennesker og dyr; men alle af dunkle uformede omrids, ustadige veksellende som drømmebilleder: snart forvandlede en hytte til en kirke, denne

ustadig: som hele tiden forandrer sig meget

panorama: vid udsigt over et område

indvåner: beboer

husgeråd: inventar, i dag mest brugt om redskaber til madlavning

kofte: en frakke eller lang trøje af groft hjemmevævet stof. Især brugt af bønder i begyndelsen af 1800-tallet

alkove: et aflukke med forhæng (i stuen) til et sengested

skiven: bordet

skotsk lord: skotsk (og engelsk) godsejer

nødte: opfordre gentagne gange gæsten til at forsyne sig af mad og drikke

bondemål: den dialekt, bønderne på den jyske hede talte

travestering: forklædning

Chasseur: hundens navn, betyder jæger

adroit: fransk ord. Betyder egentlig »dygtig«, jf. ordet »idræt«. Her betyder det, at hunden springer op ad pigen

igen til en pyramide; hist hævede sig et spir, her sank et andet; et menneske blev til en hest, og denne igen til en elefant; her gyngede en båd, og der et skib med udspændte sejl. – Længe forlystede sig mit øje ved beskuelsen af disse fantastiske figurer – et panorama, som kun sømanden og ørkenens indvåner har lejlighed at nyde – da jeg omsider træt og tørstig begyndte at lede om et rigtigt hus blandt de mange falske; jeg ønskede ret inderligt at bortbytte alle mine prægtige feslotte for en eneste menneskelig hytte. Det lykkedes: jeg opdagede snart en virkelig gård uden spir og tårne, hvis omrids blev tydeligere og skarpere, jo nærmere jeg kom den, og som, flankeret af tørvestakke, så langt større ud, end den virkelig var.

Dens beboere var mig ubekendte. Deres klædedragt var fattig, deres husgeråd tarveligt; men jeg vidste, at hedeboeren tit gemmer ædelt metal, i et umalet skrin eller i et usselt hængeskab og en tyk tegnebog inden for en lappet kofte; da derfor mit blik ved indtrædelsen faldt på en alkove fuldstoppet med strømper, formodede jeg ganske rigtigt, at jeg befandt mig hos en velhavende hosekræmmer. (I parentes være det sagt, at jeg ingen fattige kender.)

En halvgammel, gråhærdet, men endnu kraftig mand rejste sig fra skiven, og bød mig hånden med de ord: »Velkommen! – Med forlov at spørge, hvor er den gode ven fra?» – Man opholder sig ikke over så ufint og ligefremt et spørgsmål! Hedebonden er lige så gæstfri, men lidt mere nysgerrig, end de skotske lorder; og i grunden kan man ikke fortænke ham i, at han gerne vil vide, hvem han beværter. Da jeg havde fortalt ham, hvo og hvorfra jeg var, kaldte han på sin kone, der straks satte frem, hvad huset formåede, og nødte mig med godhjertig venlighed til at spise og drikke; skønt min hunger og tørst gjorde al nøden overflødig.

Jeg var midt i måltidet og midt i en politisk samtale med min vært, da en ung og overmåde dejlig bondepige trådte ind, hvem jeg ufejlbarligen ville have erklæret for en, fra grusomme forældre og et modbydeligt ægteskab bortflygtet, forklædt frøken; hvis ikke hendes rødledne hænder og uforfalskede bondemål havde overbevist mig om, at ingen travestering fandt sted. Hun nikkede venligt, kastede et flygtigt blik hen under bordet, gik ud, og kom snart igen med et fad mælk og brød, hvilket hun satte på gulvet med de ord: »Deres hund kan måske også trænge til noget.« Jeg takkede for hendes opmærksomhed; men denne var ganske henvendt til den store hund, hvis grådighed snart gjorde tomt fad, og som nu på sin vis takkede giverinden ved at stryge sig ind til hende; og da hun lidt ængstelig løftede armen i vejret, misforstod Chasseur denne bevægelse, gjorde adroit, og trængte den skrigende pige

triviel: almindelig

koketteri: det at optræde indladende, og lægge vægt på at virke tiltrækkende

duer noget: duer til noget

dos: dyng

stud: kastreret tyrekalv

halvtredje: 2½

lur: gennemsku

notabene: vel at mærke

boet: jordejendom

fornøden: nødvendig

hin: denne

baglæns hen mod alkoven – jeg kaldte hunden af, og udtødte hende hans gode mening. – Ikke skulle jeg have hendraget læserens opmærksomhed til et så trivielt optrin, undtagen for at anbringe den bemærkning: at alt klæder de smukke godt; thi virkelig fremviste denne bondepige, i alt hvad hun sagde og foretog sig, en vis naturlig ynde, som ingenlunde kunne skrives på koketteriets regning, undtagen man således vil benævne et medfødt, uvitterligt instinkt.

Da hun havde forladt stuen, spurgte jeg forældrene, om det var deres datter. De bejaede det, med tillæg, at hun var eneste barn. »Hende beholder I vist ikke længe,« sagde jeg. »Gud bevare os! Hvorledes mener De det?« spurgte faderen; men et selvbehageligt smil viste, at han nok forstod min mening. »Jeg tænker,« svarede jeg: »at hun næppe vil mangle bejlere.« »Hm!« brummede han: »Bejlere kan vi få nok af; men om de duer noget, det var det, vi skulle snakke om. At fri med et lommeur og en sølvbeslagen pibe, kan ikke gøre sagen klar; der vil mere til at køre, end at sige hyp! – Såmænd!« vedblev han, støttende begge næver på bordet, og bukkende sig, for at kigge ud af det lave vindue: »kommer ikke der en af dem – en fåredreng, der nys er klavret op af lyngtoppene – hæ! En af de kumpaner, der render omkring med et par dos hoser i en tværsæk – dum hund! Frier til vor datter med to stude og halvtredje ko – jo lur ham! – Stodder!« Al denne udgydelse var ikke henvendt til mig, men til den kommende, på hvem han fæstede sit formørkede blik, idet denne ad en lyngvej vandrede ind mod gården. Han var endnu så langt borte, at jeg fik tid til at udspørge min vært om det unge menneske, og erfare: at han var en søn af nærmeste nabo – som notabene dog boede over en halv mil derfra – at faderen kun ejede et lidet boel, hvorpå han endda skyldte hosekræmmeren to hundrede daler; at sønnen havde nogle år gået omkring med uldne varer, og endelig havde vovet at bejle til den dejlige *Cecil*; men fået et rent afslag. – Medens jeg anhørte denne beretning, var hun selv kommet ind; og hendes bekymrede blik, der vekselvis delte sig imellem faderen og vandre-
30 ren derude, lod mig gætte, at hun ikke delte den gamles anskuelse af sagen. – Så snart den unge kræmmer trådte ind af den ene dør, gik hun ud af den anden; dog ikke uden et hurtigt, men ømt og smerteligt øjekast.

Min vært vendte sig om mod den indtrædende, greb med begge hænder om bordbladet, som om han fandt et støttepunkt fornødent, og besvarede det unge menneskes »Guds fred! Og goddag!« med et tørt »Velkommen!« – Hin blev først stående en stund, lod sine øjne løbe omkring i værelset, udtrak derpå af inderlommen en tobakspibe, af baglommen en pung, bankede pi-

afmålt: her: omhyggeligt,
roligt tempo

driver: får til at vokse

ragekniv: barberkniv

blåblommet: mørkviolet

kimbriske: 1. germansk
folkeslag bosat på den
jyske halvø. Kimbrerne
foretog et togt til Gal-
lien, hvor de blev tilin-
tetgjort. 2. kimbrer er et
andet ord for jyde

nationalkarakter: den-
gang var det almindeligt
at mene, at et folke-
slag havde nogle fælles
karaktertræk

i mag: roligt

lue: flamme

sønden: Sønderjylland

*mens græsset gror, dør
horsemor*: talemåde, der
betyder, at man kan
miste det vigtigste, hvis
man lader tiden gå

bie: vente

but: mut, uvenlig

ben ud på kakkelovnen ved sin side, og stoppede på ny. Alt dette skete lang-
somt, og ligesom i en afmålt takt, og min vært forblev stedse ubevægelig i sin
antagne stilling.

Den fremmede var en meget smuk karl, en ægte søn af vor nordiske na-
tur, der driver langsomt, men kraftigt og varigt: lyshåret, blåøjet, rødkindet,
hvis fintdunede hage ragekniven endnu ikke havde berørt, skønt han vist al-
lerede var sine fulde tyve år. Han var på kræmmervis klædt fornemmere end
en almindelig bonde, end selv den rige hosekræmmer, i frakke og vide ben-
klæder, rødtribet vest og blåblommet bomuldshalsklæde – han var ingen
10 uværdig tilbeder af den skønne *Cecilia*. Mig behagede han ydermere ved et
blidt og åbent ansigt, der vidnede om tålmodig udholdenhed – et hovedtræk
i den kimbriske nationalkarakter.

Det varede en god stund, inden nogen af dem ville bryde tavsheden.
Endelig oplod dog værten først sin mund, spørgende langsomt, koldt og lige-
gyldigt: »Hvor gælder rejsen i dag, *Esben*?« Den tiltalte svarede, medens han i
mag slog ild til sin pibe, og tændte med lange drag: »Ikke længere i dag, men
i morgen vil jeg af sted til Holsten.« Herpå blev atter en pause, under hvilken
Esben tog stolene i øjesyn, og valgte en, på hvilken han satte sig. Imidlertid
20 kom moder og datter ind; den unge kræmmer nikkede ad dem med en så
fuldkommen rolig og uforandret mine, at jeg skulle have troet, den skønne
Cecilia var ham aldeles ligegyldig, hvis jeg ikke havde vidst, at kærligheden i et
sådant bryst kan være stærk, hvor stille den end lader; at den ikke er en lue,
som blusser og gnistrer; men en glød, der varmer jævnt og længe. *Cecilia* satte
sig med et suk ved den nederste bordende, og begyndte ivrigt at strikke; hen-
des moder nedlod sig med et sagte: »Velkommen *Esben*!« ved spinderokken.

»Det skal vel være på handelens vegne?« tog værten nu ordet. »Som det
vil byde sig,« svarede hans gæst: »En får at prøve, hvad der kan være at tjene i
sønden. Min begæring er ellers, at I ikke ville jage for stærkt med at gifte *Cecil*
30 hen, inden jeg kommer tilbage, og vi får at se, hvordan min lykke skal blive.«
Cecil rødmede; men vedblev at stirre på sit arbejde. Moderen standsede rok-
kehjulet med den ene hånd, lagde den anden i skødet, og så stift hen på, den
talende, men faderen sagde, idet han vendte sig om til mig: »Mens græsset
gror, dør horsemor! Hvor kan du forlange, at *Cecil* skal bie efter dig? Du kan
blive længe borte – kan hænde sig, du kommer aldrig mere.« »Så er det Eders
skyld, *Michel Krænsen*!« faldt *Esben* ind: »Men det siger jeg Eder: dersom I tvin-
ger *Cecil* til nogen anden, gør I stor synd både mod hende og mig.« Dermed
rejste han sig, rakte begge de gamle hånden, og sagde dem et but farvel. Til

sin kæreste sagde han, men i en lidt svagere og blødere tone: »Farvel *Cecil*! Og tak for alt godt! Tænk på mig til det bedste, om du ellers må – Gud være med dig! – og med eder alle sammen! Farvel!« – Han vendte sig mod døren, gemte pibe, pung og fyrtøj, hver del i sin behørig lomme, tog kæppen, og vandrede bort, uden endog en eneste gang at se sig tilbage. – Den gamle mand smilte, som før; hans kone udstødte et »Å ja!« og satte rokken atter i gang; men tåre trillede på tåre ned over *Cecilias* kinder.

Jeg havde her den mest indbydende anledning til at udvikle de grund-
sætninger, der bør lede forældre med hensyn til deres børns giftermål. Jeg
10 kunne have erindret dem om, at rigdom ikke er nok til ægteskabelig lyksa-
lighed, at hjertet også må have sin stemme: at klogskab overalt tilråder, at
se mere på retskaffenhed, flid og dygtighed, end på penge; jeg kunne have
foreholdt faderen (thi moderen lod til i det mindste at være neutral) hans
hårdhed mod den eneste datter. Men jeg kendte almuen for godt til at spille
unyttige ord på denne materie; jeg vidste, at formue går for alt i denne stand
– og – mon det er stort anderledes hos de andre stænder? Jeg kendte yder-
mere bondens fasthed, der går lige til hårdnakkenhed, i denne punkt, og at
han i kontroverser af denne art med sine overmænd ofte firer af, og lader
20 og overvunden, når han just er urokkeligt bestemt på at følge sit eget hoved.
– Tilmed er der endnu én betragtning, som byder mig, ikke ubuden at stikke
min finger imellem kniv og væg, mellem dør og karm, mellem hammer og
ambolt, denne nemlig: mon ikke rigdom alligevel er det reelleste af alle jor-
diske goder? dem NB. som efter Epiktets inddeling »er ikke i vor magt.« Er
penge ikke tilstrækkelige surrogater for alle sublunariske herligheder? Ufor-
kastelige repræsentativer for mad og drikke, klæder og husly, for agtelse og
venskab, ja for selv en vis grad af kærlighed? Er formue endelig ikke det, som
forskaffer de fleste nydelser, den største uafhængighed? Som erstatter de al-
lerfleste mangler? Er armoden ikke den klippe, hvorpå både venskab og selve
30 kærlighed ofte monne strande? – »Når krybben er tom, bides hestene« siger
bonden; og hvad siger de andre, når elskovsrusen er bortdunstet og hvede-
brødsdagene forbi? Vist nok var det ønskeligt, at Amor og Hymen stedse
kunne følges ad; men de ville dog helst have Pluto i ledtog med sig.

Efter sådan anskuelse af *verden, som den er* – mere fornuftig måske, end
nogle venter og andre ønsker hos en romanforfatter – vil man finde det kon-
sekvent, at jeg ikke indblandede mig i *Esbens* og *Cecilias* roman, så meget
mindre, som samme fra den førstes side turde have været en ret fornuftig

retskaffenhed: ærlighed
og pålidelighed

foreholdt: søge at få no-
gen til at forstå det for-
kerte i det, de har gjort

stand: social (rang)klasse

hårdnakkenhed:
stædighed

kontrovers: uenighed,
konflikt

firer af: giver efter

Epiktet: græsk-romersk
filosof (ca. 55-138). Hans
filosofi går ud på, at det
kun afhænger af ens fri
vilje, om man bliver lyk-
kelig. Man må løsrive sig
fra de ydre forhold, og
finde lykke i sig selv

surrogat: erstatning

sublunarisk: jordisk

armod: fattigdom

Amor: græsk
kærlighedsgud

Hymen: græsk gud for
ægteskabet jf. udtrykket
»hymens lænker« om
ægteskabet

Pluto: græsk gud for
rigdom

spekulation: fortælleren overvejer her den mulighed, at Esben ikke elsker Cecil, men hendes fars penge

polisk: underfundig

anticipere: foregribe

gisning: begrundet gætteri

glut: lille barn

tungsindig: nedtrykt, modløs, deprimeret

spekulation, beregnet mindre på datterens skønhed og hjerte, end på faderens fuldproppede alkove og tunge hængeskab. Og skønt jeg vel vidste, at ren kærlighed ikke er en ren poetisk opfindelse, erkendte jeg dog allerede dengang, at den fandtes oftere i bøger, end uden for dem. – Da altså den skønne *Cecilie* var gået ud –formodentlig for uset at give følelserne afløb i en rigere tårestrøm – henkastede jeg alene den ytring: at det var skade, den unge knøs ikke sad varmere, eftersom det dog lod til, at han var et skikkeligt menneske, og havde godhed for pigen. »Dersom« lagde jeg til, »han engang kunne komme hjem igen med en snes gode sedler –« – og de så var hans egne« lagde gamle *Michel* polisk til; »ja det var en anden sag.«

Jeg gik atter ud i min mennesketomme og sorgløse hede. Langt borte til siden så jeg endnu *Esben* og røghvirvlerne af hans pibe: således – tænkte jeg – uddamper hans sorg og hans kærlighed; men den stakkels *Cecilia*? Jeg kastede endnu et blik tilbage på den rige hosekræmmers gård og sagde ved mig selv, havde denne ikke lagt der, randt så mange færre tårer i verden.

Der gik seks år hen, inden jeg igen kom på denne kant af heden; der var et ligedant stille, varmt septembervejr som forrige gang. Tørsten drev mig til hus, og det traf sig så, at hosekræmmerens netop var det nærmeste. Ved at genkende den gode *Michel Kræsens* ensomme våning, kom jeg først i tanke om den smukke *Cecilia* og hendes kæreste; og nysgerrighed efter at vide, hvad udfald denne hedeidyl havde fået, drev lige så stærkt som tørsten. Under slige omstændigheder er jeg meget tilbøjelig til at anticipere den virkelige historie; jeg gør mine gisninger, jeg forestiller mig hvorledes det kunne og burde være, og prøver hvorvidt mit bestik vil stemme overens med skæbnens styrelse. Ak! Som oftest er mine gætningers afdrift fra begivenhedernes rette kurs såre stor! Således også her: Jeg tænkte mig *Espen* og *Cecilia* som mand og kone; hun med en glut ved brystet, bedstefaderen med en eller to større på sit knæ, den unge kræmmer selv som en driftig og lykkelig bestyrer af den nu udvidede strømpehandel – men, det kom ganske anderledes.

Idet jeg trådte ind i forstuen, hørte jeg en blød kvindelig stemme synge, hvad jeg i førstningen antog for en inddyssende vuggesang; dog var tonen så tungsindig, at min høje forventning allerede fik et betydeligt nedfald. Jeg blev stående og lyttede; visens indhold var håbløs elskovs klage. Udtrykket var simpelt, men sandt og rørende; men min hukommelse beholdt kun det ved slutningen af hvert vers genkommende omkvæd:

»Den største sorg i verden her,
er dog at miste den, man har kær.«

før: stor og lidt tyk
skikkelse

kartede: rensede uld
mellem to sømbeslåede
træplader, så det blev
klar til at blive spundet
på rokken

åsyn: ansigt

Macbeths dolk: i Shake-
speares skuespil *Mac-
beth* planlægger Mac-
beth og hans ambitiøse
kone at dræbe kongen
og andre i slægten for at
kunne overtage tronen
i et skotsk kongerige.
Macbeth nages af dårlig
samvittighed og ser på
et tidspunkt en dolk for
sig, som et syn

med forlov: tillad mig at
(spørge)

oppebie: vente på

Med mørke anelser åbnede jeg stuedøren.

Et middelaldrende stort og ført bondekvindefolk, som sad og kartede, faldt mig først i øjnene; men det var ikke hende, der sang. Den syngende vendte ryggen til, hun sad og rokkede hurtigt frem og tilbage, og bevægede hænderne, som om hun spandt. Den første rejste sig, og bød mig velkommen; men jeg gik frem for at se den anden i ansigtet. – Det var *Cecilia*, bleg, dog
10 smuk endnu; indtil hun hævede sit blik til mig: ak! da lyste vanviddet ud af de matglimtende øjne, af hele åsynets vammelsøde smil. Også bemærkede jeg, at hun ingen rok havde for sig; men at den, hun indbildte sig at træde, måtte være af samme stof som Macbeths dolk. – Hun standsede både med sangen og med sit luftige spind, og spurgte mig ivrigt: »Er I fra Holsten? Så I *Esben*? Kommer han snart?« Jeg fornemmede hvorledes jeg var faren; og svarde lige så hurtigt: »Jo, nu bier han ikke ret længe, jeg skal hilse dig fra ham.« »Så må jeg ud at møde ham!« råbte hun glad, sprang op fra sin lille halmstol, og hoppede hen mod døren. »Tøv lidt, *Cecil*!« sagde den anden, og lagde karterne til side, »og lad mig komme med!« Dertil blinkede hun til mig, og virrede med
20 hovedet – hendes minespil var overflødigt. »Mor!« råbte hun højt mod køkkendøren, »der er en herinde. Kom ind! For nu går vi.« Hun sprang efter den vanvittige, som allerede var ude i gården.

Den gamle kom ind; jeg genkendte hende ikke; men formodede dog rigtignok, at hun måtte være den ulykkelige piges moder. Sorg og alderdom havde vel også taget stærkt på hende. Ej heller hun erindrede mig fra forrige gang; men efter et »Velkommen! Sid ned!« gjorde hun det sædvanlige spørgsmål: »Med forlov, hvor er den gode mand fra?« Jeg sagde dette, og mindede hende tillige om, at jeg havde været der for nogle år siden. »Herre Gud!« råbte hun, og slog hænderne sammen, »er det Dem! Vær så god og sæt Dem op for
30 bordenden, mens jeg skærer et stykke smørrebrød – måske De også er tørstig?« Uden at oppebie mit svar skyndte hun sig ind i et lidet sideværelse, og kom snart efter tilbage både med spise og drikke.

Vel var jeg begærlig efter at erfare det nærmere angående den stakkels *Cecilia*; men en forudfølelse af noget særdeles sørgeligt dæmpede min nysgerrighed, og afholdt mig fra ligefrem at spørge om det, jeg både ønskede og frygtede at høre. »Er manden ikke hjemme?« var min første tiltale. »Min mand?« sagde hun, »ham har Vorherre taget for længe siden; ja såmænd! Det

forsmå: afvis

aparte: mærkelig, anderledes på en afvigende måde

binde: strikke

spurgt: hørt

storagtig: hoven, dvs. for fin til at spise måltidet

genvordighed: vanskelighed, problem

tungsindig: nedtrykt, deprimeret

kjerte: kærede, »det brød vi os ikke om«

bliver nu tre år til Mikkelsdag, at jeg har siddet enke – et stykke endnu! Vær så god! Og forsmå det ikke! Det er rigtignok kun bondekost!» »Mange tak!« svarede jeg, »jeg er mere tørstig end sulten – så Eders mand er Eder nu falden fra – det var et stort tab, en stor sorg for Eder –« »Ak ja!« sukkede hun med tårerfyldte øjne; »men det var ikke den eneste – Herre Gud! Så De ikke vor datter?« »Jo!« svarede jeg, »hun forekom mig lidt aparte –« »– Hun er rent afsindig« sagde hun, bristende i gråd, »vi må holde et menneske bare for at passe på hende, og hun kan heller ikke tage sig stort andet for; hun skulle rigtig nok fare med at spinde og binde lidt, men det har intet skrid, for hun må løbe med hende vel de seksten gange om dagen, når hun kommer i tanker om *Esben* –«
10 »– hvor er *Esben*?« afbrød jeg; »I Guds rige« svarede hun, »så De har ikke spurgt det? Ja Gud nåde os! Han fik en ynkelig død; sådan en elendighed har der aldrig nogen hørt – De må ikke være storagtig, spis og drik, mens De lyster! – ja såmænd! Jeg har gået noget igennem, siden De var her sidst. Tiderne er også besværlige, med hoserne er det forbi, og vi skal holde fremmede til at se efter alting.« Da jeg mærkede, at hendes sorg over det forbigangne, blandet med omsorg for det nærværende, ikke var større, end at hun jo vel ville udholde at fortælle mig hendes genvordigheder, bad jeg hende herom. Hun føjede mig villig i min begæring, og gav mig en beretning, som jeg – med udeladelse af
20 uvedkommende indblandinger – vil levere så godt jeg formår i fortællerindens egen simple og enfoldige stil.

»Vi og *Kjeld Esbensen*« – begyndte hun, efter at have trukket en stol hen til bordet, sat sig på samme, og lavet sit strikketøj til rette – »har været naboer, siden jeg kom i gården, *Kjelds Esben* og vores *Cecil* blev gode venner, inden nogen vidste det. Vor mand var ikke meget glad, og jeg ikke heller, for *Esben* havde ikke stort, og hans fader slet intet. Men vi tænkte alligevel, at tøsen skulle have været klogere, end at lægge sig efter sådan grøn dreng. Han løb rigtig nok omkring med lidt hoser, og tjente et par skilling; men hvor langt skulle det række? Så kom de og bejlede: vor mand sagde nej – som ikke sært
30 var – og dermed drog *Esben* ad Holsten til. Vi fornemmede nok at *Cecil* blev lidt tungsindig; men det kjerte vi os ikke efter; »hun glemmer ham vel« sa' vor mand, »når den rette kommer.« Det varede heller ikke længe inden *Mads Egelund* – jeg ved ikke, om De kender ham? Han bor ellers et par mil herfra, han kom, og bejlede med en gældfri gård og tre tusind daler på rente. Det kunne nok gå an. *Michel* sagde straks ja; men *Cecil* – Gud bedre! Hun sagde nej. Så blev manden vred, og holdt hus med hende. Jeg syntes nok, han var for hård; men den salig mand ville helst råde sig selv; og derfor gik også han og *Madses*

lod (præsten) lyse: tidligere skulle et giftemål bekendtgøres af præsten tre søndage fra prædikestolen

skælnsstykke: spøg

bindehose:
strikkestrømpe

uldnøglet: garnnøgle. På den tid fastgjorde man garnnøglet på skulderen, så man frit kunne bevæge sig omkring, mens man strikkede

tråd: her: sammenhængende hændelser, et ordspil, jf. udtrykket »historiens røde tråd«

fornam: fornemmede, mærkede

tren: trådte

fader til præsten og lod lyse. Det gik godt to søndage; men den tredje, da han sagde: »Har nogen noget derimod at sige,« rejste *Cecil* sig i stolen, og råbte: »Det har jeg; der er lyst tre gange for mig og *Esben* i Paradis.« Jeg tyssede på hende; men det var for silde: ethvert menneske i kirken havde hørt det, og så hen til vor stol – vi overgik jo en stor skam! – Endnu tænkte jeg ikke endda på, at hun var gået fra forstanden; men inden præsten var kommet ned af prædikestolen, begyndte hun igen at remse op om *Esben* og Paradis, om brudekjole og brudeseng, og hist op og her ned, det første var det sidste, og det sidste det første. – Vi måtte med hende ud af kirken. Salig *Michel* skændte vel på hende, og sagde: at det var hendes skælnsstykker; ja Gud hjælpe os for skælnsstykker! Det var hendes ramme alvor; tåbelig var hun og tåbelig blev hun.«

Her lod fortællerinden bindehosen synke i skødet, tog uldnøglet fra den venstre skulder, drejede det nogle gange og bakkede det på alle sider. Men hendes tanker var andensteds hen: efter et par minutters ophold trykkede hun nøglet ind imod begge øjnene, hang det atter på sin hægte, og satte strik-kepinde i hurtig bevægelse, idet hun således sammenknyttede den sørgelige begivenheds afrevne tråd.

Al hendes tale gik ud på, at hun var død og kommet i Paradis, og der skulle hun giftes med *Esben*, så snart han også var død, og det blev hun ved med både nætter og lyse dage. Salig *Michel* fornam da, hvordan det hang sammen: »Det er Guds gerning« sagde han »hans vilje kan ingen modstå,« men det gik ham nær alligevel og jeg ved nok, hvor mangen god time jeg har lagt i min seng og grædt, når alle de andre var til ro. Sommetider kom det mig for, det havde været bedre, om de to unge folk var kommet sammen: »kan hænde sig« sagde vor mand; »men det skulle nu ikke være.«

I det første par måneder var hun slem uregerlig og vi døjede hårdhed med hende; siden faldt hun noget til ro, snakkede kun lidt; men sukkede og græd alt imellem. Ingenting ville hun bestille, for »i Himmerig« sagde hun »der er det hellighed hver dag.«

»Sådan gik der såvel et halvt år hen; og det var for det meste dobbelt så længe siden *Esben* var draget ud i sønden, og ingen havde spurgt noget fra ham hverken godt eller ondt. Da hændte det sig en dag allerbedst som vi sad her, salig *Michel* og *Cecilie* og jeg, at *Esben* tren ind ad døren. Han var kommet lige fra rejsen, havde ikke været ved sit eget hjem, og vidste ikke heller hvordan her stod til, indtil han kastede sine øjne på pigen: så kunne han nok se at det var ikke rigtigt fat. »Du tøver længe« sagde hun, »Brudesengen har

mådelig: ringe

uskel: uret

(give sit) minde: tillade

græsseligste: værste

linde: lette, dvs. at tordenvejret var drevet over

overstue:orstue, stadsstue

bares mig for: gik op for mig

stået opredt over år og dag; men sig mig først: er du død eller levende?» »Herre Gud, *Cecil!*« sagde han, »Du kan jo vel se, at jeg er levende?» »Det var skade« svarede hun »for så kan du ikke komme ind ad Paradisets dør. Stræb at lægge dig til at dø så snart du kan! Thi *Mads Egelund* går og lur på, om han ikke kunne komme først.« »Det er en mådelig tilstand« sagde han: »*Michel! Michel!* I har gjort stor uskel imod os. Jeg er mand nu på fem tusinde daler såvel: Min morbror ude i Holsten er død ugift, og jeg skal arve ham«. »Hvad for noget?« sagde vor mand »det var skade, vi ikke vidste det lidt før; men giv dig stunder! Pigen kan vel komme sig endnu.« *Esben* rystede på hovedet, og gik hen til vor datter, for at give hende hånd: »*Cecil!*« sagde han »snak nu fornuftig! Vi er jo levende begge to, og når du vil være rimelig, så giver dine forældre deres minde til, at vi må få hinanden.« Men hun smed begge hænderne om på ryggen, og råbte »Vig bort fra mig! Hvad har jeg med dig at gøre? Du er et menneske, og jeg en Guds engel.« Da vendte han sig om, og stak i at græde ret bitterlig: »Gud forlade jer, *Michel Kræsen!*« sagde han, »hvad I har gjort imod os to syndige mennesker!« »Giv dig tilfreds!« sagde vor mand, »det kan blive godt. Læg dig nu her i nat, og lad os så se hvad hun siger i morgen.

»Det var aften, og der trak et strengt vejr op med torden og lynild, det græsseligste jeg nogen tid har kendt – ret som verden skulle forgå. Så blev *Esben* da til sinds at slå sig til ro hos os, og så snart vejret lindede, lagde han sig i overstuen. Vi andre gik også til sengs; men jeg kunne længe høre igennem væggen, hvordan han sukkede og græd; jeg tror også at han bad til Gud i himlen. Endelig faldt jeg også hen. *Cecil* lå og sov i den alkove lige over for *Michels* og min her.«

»Det kunne vel være en times tid eller noget mere over midnat, da jeg vågnede. Det var stille udenfor, og månen skinnede ind ad vinduet. Jeg lå og tænkte på den elendighed, som var overgået os; jeg tænkte mindst på, at det var sket, som jeg nu skal fortælle jer. – Det kom mig for, at det var så roligt henne hos *Cecil*; jeg kunne slet ikke høre, hun drog sin ånde; ikke heller fornemmede jeg mere til *Esben*. Det bares mig for, at det ikke var rigtigt. Jeg listede mig ud af min egen seng og hen til *Cecils*. Jeg kikkede derind, jeg følte efter hende; men hun var der ikke. Nu blev jeg urolig i mit sind, sprang ud i køkkenet, og tændte lys, og dermed gik jeg op i overstuen. Å Gud hjælp os nådelig og vel! Hvad så jeg der? Hun sad i *Esbens* seng, og havde lagt hans hoved i sit skød; men da jeg så nøjere til, var han så bleg som et lig; hans ansigt, og lagnerne var røde af blod. Jeg gav et skrig af mig, og segnede om på jorden; men *Cecil* vinkede ad mig med den ene hånd, og klappede hans kind

med den anden. »Tys! Tys!« sagde hun »nu sover min kæreste den søde søvn. Lige så snart som I har begravet hans legeme, bærer englener hans sjæl til Paradis, og der skal så vort bryllup stå med stor herlighed og glæde.« – Ak! ak! du milde Gud og fader! Hun havde skåret halsen over på ham – den blodige ragekniv lå på gulvet uden for sengen.«

Her skjulte den ulykkelige enke ansigtet i sine hænder, og græd bitterlig, mens forfærdelse og smerte sammenknugede mit bryst. Endelig kom hun til sin vante fatning, og vedblev som følger:

»Der blev en stor ynk og jammer både her og til *Esbens*; men gjort gering står ikke til at ændre. Da de kom kørende med ham til hans forældre – de tænkte, at han var vel forvaret ude i Holsten – ja, da blev der en skrigen og en skrålen, som gården skulle have faldet. Han var en skikkelig karl, og nu kommet til så stort middel og rigdom, og måtte alligevel så ynkelig dø i hans unge alder, og det for hans kærestes hånd. – Salig *Michel* kunne heller aldrig glemme det; han blev ikke mand siden. Et par måneder efter blev han liggende syg, og så tog Vorherre ham fra mig.«

»Den selv samme dag, som han blev jordet faldt *Cecil* i en dyb søvn, og sov såmænd tre ætmål ud i et. Da hun vågnede, var hendes forstand kommet tilbage. Jeg sad ved hendes seng, og ventede, at Vorherre skulle løse op for hende. Men allerbedst som hun lå, drog hun et dybt suk, kastede sine øjne på mig, og sagde: »Hvorledes er det fat? Hvor har jeg været? Jeg har haft en underlig drøm: det kom mig for, jeg var i himmerig, og *Esben* hos mig. – Herre Gud, mor! Hvor er *Esben*? Har I ikke hørt fra ham, siden han drog ad Holsten?«

Jeg vidste ikke ret, hvad jeg turde svare. Nej – sagde jeg – vi ved ikke stort om ham. Hun sukkede! »Hvor er far?« spurgte hun så. Din fader har det godt – svarede jeg – ham har Gud taget til sig – da græd hun. »Mor! Lad mig se ham!« sagde hun. Det kan du ikke barn! – svarede jeg – for han er jo i jorden. »Gud bevare os!« skreg hun, »hvor længe har jeg da sovet?« – Heraf mærkede jeg, at hun ikke selv vidste, i hvad tilstand hun havde været. »Har I vækket mig, mor! sagde hun igen »har I ingen tjeneste gjort mig: jeg sov så sødt; jeg drømte så dejligt; *Esben* kom hver nat og besøgte mig i skinnende hvide klæder og med en rød perlekrans om hans hals!«

Her faldt den gamle atter hen i tungsindige tanker, og først er nogle dybe hjertesuk tog hun atter ved.

»Det stakkels barn havde da fået sin forstand tilbage; men ved, om det var bedre for hende. Hun var aldrig glad, men altid stille bedrøvet, talte ikke

uden nar hun blev adspurgt, og passede sit arbejde meget flittigt. Hun var hverken syg eller frisk.

fjerdingårs tid: kvart år

Det spurgtes da snart heromkring i nabolaget, og et fjerdingårs tid efter kom *Mads Egelund*, for at bejle til hende anden gang. Men hun ville ikke vide af ham at sige, hverken for lidt eller for meget. Da han nu fornemmede, at hun slet ikke kunne lide ham, blev han studsigt, og fik ondt i sinde. Jeg, og folkene, og alle de, der kom her, passede bestandig nøje på, at vi ikke lod falde det mindste ord om, hvordan hun selv i hendes afsindighed havde undlivet den stakkels *Esben*; og hun tænkte vel også, at han enten var død eller gift
 10 derude i sønden. – En dag, som nu *Mads* er her, og trænger stærkt på hende, om at give ham ja, og hun så svarer, at hun hellere ville dø, end giftes med ham: siger han rent ud, at han slet ikke var så hægen for en, der havde skåret halsen over på sin første kæreste; og dermed fortæller han hende det hele, som det var tilgået. Jeg står ude i køkkenet og hørte det så halvt om halvt. Jeg slænger hvad jeg har i hånden, springer ind, og råbte til ham: Mads! Mads! Gud forlade jer! Hvad er det, I gør? Men det var for silde: hun sad på bænken så bleg som en kalket væg, og øjnene stod stift i hendes hoved. »Hvad gør jeg?« sagde han »jeg siger jo ikke andet, end hvad sandt er; det er bedre, hun får det at vide, end at holde hende for nar, og lade hende gå og vente efter
 20 en død mand hendes hele livstid. – Farvel! Og tak for mig!« – Han gik; men hun var igen faldet tilbage, og får vel aldrig hendes forstand mere i dette liv. I ser selv, hvorledes hun er: al den tid, hun ikke sover, synger hun den vise, hun selv har digtet, dengang *Esben* drog til Holsten, og bilder sig ind, at hun spinder på brudelagterne. Ellers er hun dog rolig – Gud ske lov! Og gør ikke det mindste kræ fortræd: men vi tør alligevel ikke slippe hende af sigte. Gud se i nåde til hende, og løse snart op for os begge to!«

hægen: tilbøjelig til

løse op: Gud vil give hende lov til at dø (fra den pine)

Idet hun talte de sidste ord, kom den ulykkelige ind med sin ledsagerske: »Nej« sagde hun, »i dag er han ikke at se; men i morgen har vi ham vist. Jeg må skynde mig, om jeg skal blive færdig med lagterne.« Hun satte sig hurtig
 30 ned på sin lille halmstol, og med hænder og fødder i rask bevægelse, istemte hun atter sin klagesang. Et langt, dybthentet suk gik hver gang forud for omkvædet:

»Den største sorg i verden her,
 er dog at skilles fra den man har kær.«

Hendes skønne blege ansigt sænkede sig da ned mod barmen, hænder og fødder hvilte et øjeblik; men snart og skyndsomt rettede hun sig atter i vejret, istemte et andet vers, og satte skyggerokken i gang.

sysselsat: beskæftiget

hjejle: hedefugl

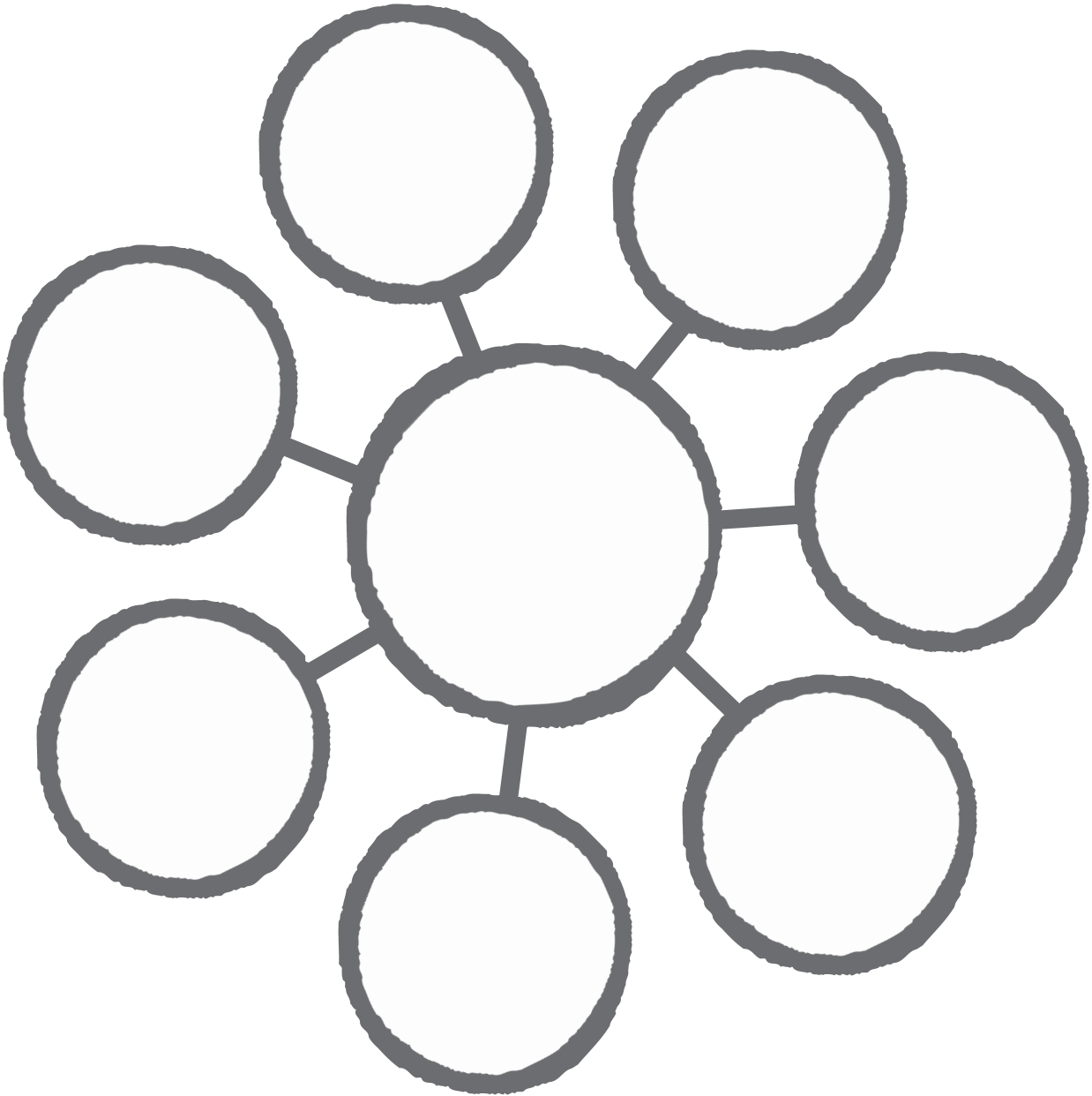
I tungsindige tanker vandrede jeg tilbage; min sjæl havde antaget ørkens farve. Min fantasi var ene sysselsat med *Cecilie* og hendes rædsomme skæbne. I hvert et fjernt luftbillede troede jeg at se hosekræmmerdatteren, hvorlunde hun sad og spandt, og rokkede, og slog ud med armene. I hjej-lens sørgmodige fløjten, i den enlige hedelærkes ensformige klagetrille hørte jeg kun de sørgeligsande, af så mange tusinde sårede hjerter dybtfølte ord:

10

»Den største sorg udi verden her,
er dog at skilles fra den, man har kær.«

Hosekræmmeren af Steen Steensen Blicher, 1829.

KOPIARK 1: TANKEKORT

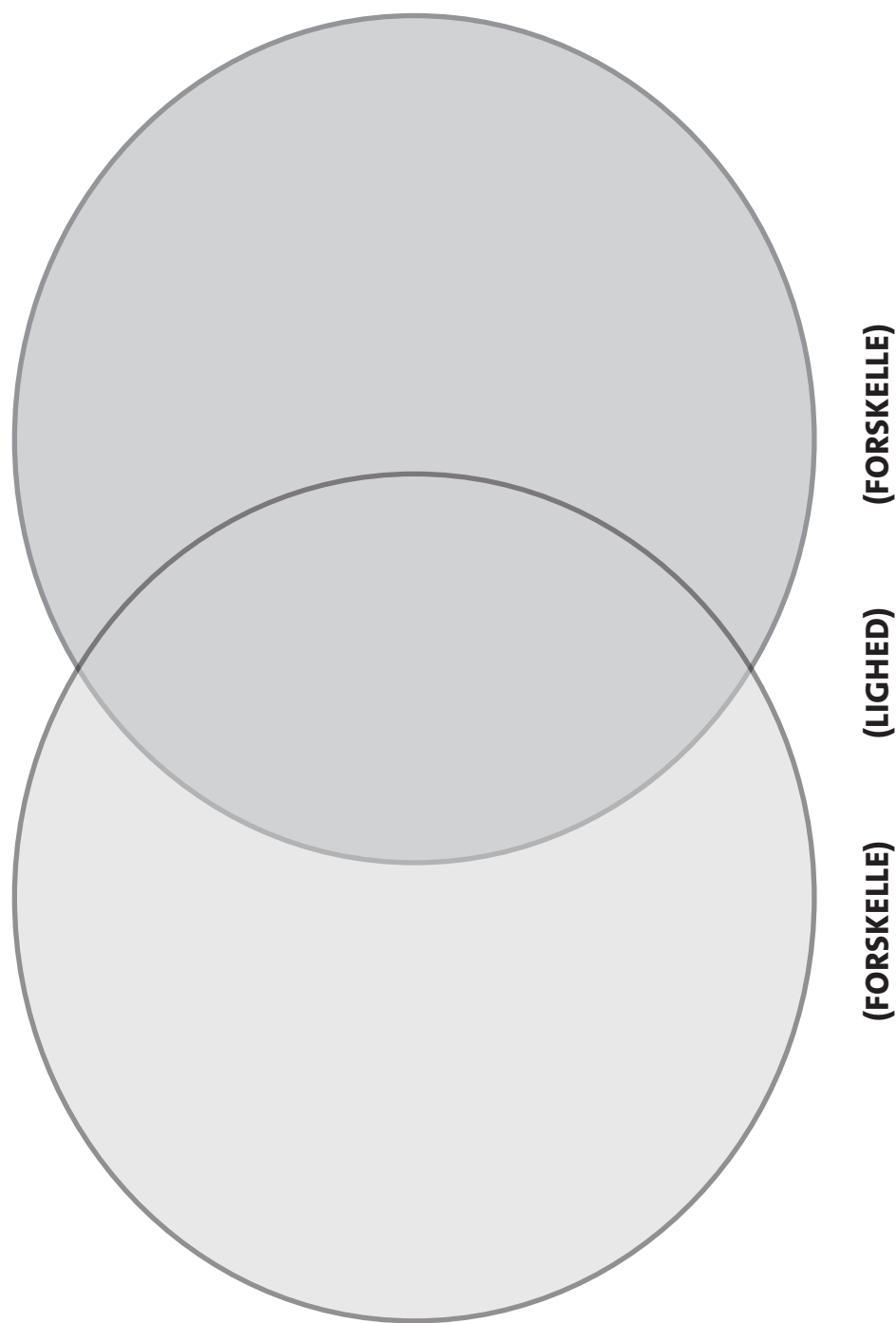

KOPIARK 2: TOKOLONNESKEMA

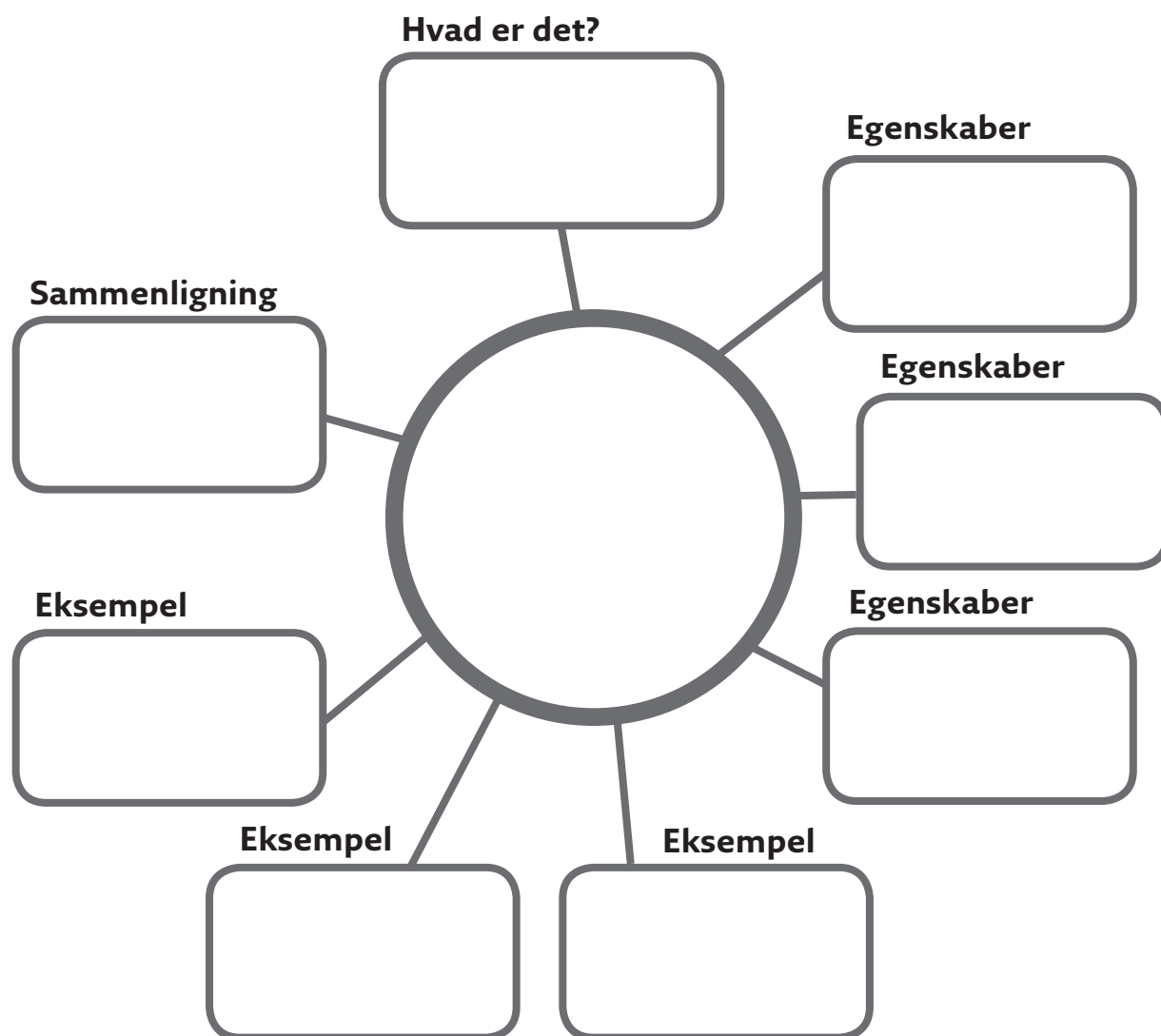

KOPIARK 3: TREKOLONNESKEMA

KOPIARK 4: VENDEDIAGRAM

KOPIARK 5: ORDKENDSKABSKORT

KOPIARK 6: EVALUERING AF LÆSESTRATEGIER

Hvor nyttig mener du, hver af disse strategier er for at forstå og huske en tekst?
Giv hvert udsagn point fra 1 til 6, hvor 6 er meget nyttig, og hvor 1 overhovedet ikke er nyttig.

Udsagn	Point fra 1 til 6	Eventuel kommentar
At læse teksten igennem to gange		
Bruge tankekort		
Diskutere indholdet med andre, efter teksten er læst.		
Understrege vigtige dele af teksten		
Opsummere teksten med egne ord.		
Stille spørgsmål til teksten		

Fra Læsedidaktik – efter den første læsning af Astrid Roe, folaget Klim, 2010.